

ΘΙΑΣΟΣ ΚΑΝΙΓΚΟΥΝΤΑ

πόλη-κράτος

Τα πρόσωπα της παράστασης

Η Μύρτις

Ο εθνάρχης αλλοτινών καιρών

Η γυναίκα με το χώμα

Η γυναίκα με τα λάθος ρούχα

Ο χρηματοδότης

Ο πρωθυπουργός

Ο φιλόσοφος φίλος του εθνάρχη

Ο υποστράτηγος Κατσιπέτρος

Ο δήμαρχος Αθηναίων

Το θεατρικό έργο *πόλη-κράτος* είναι αποτέλεσμα συλλογικής συγγραφικής δουλειάς του θιάσου Κανιγκούντα. Το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από πρωτογενές κείμενο το οποίο γράφτηκε από τα μέλη της ομάδας. Το υπόλοιπο προέκυψε από δραματουργική επεξεργασία αποσπασμάτων δημοσιευμένων κειμένων άλλων συγγραφέων, τα οποία αναφέρονται στο κείμενο εντός εισαγωγικών. Ειδικότερα, περιέχονται εκτεταμένα αποσπάσματα από τη μελέτη της Μαρίας Φαφαλιού, *Ιερά Οδός 343, Μαρτυρίες από το Δρομοκαϊτσιο* (Αθήνα: Κέδρος, 1995), καθώς και από τις συλλογές πεζών κειμένων του Γιώργου Βασιλάκου, *Υπαιθριοι στοχασμοί και φαινόμενα* (Εντροπία, 2002), *Πριν την Βαβέλ* (Υψιλον, 2004), *Όμηροι των σκιών* (Υψιλον, 2011). Χρησιμοποιήθηκαν επίσης αποσπάσματα από κείμενα των: Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Χόρχε Λουίς Μπόρχες, Άλντους Χάξλεϋ, Έλμα Μίτσελ, Ιβάν Βιριπάεφ, Θουκυδίδη, Γεωργίου Σουρή, Κωνσταντίνου Καβάφη, Μανόλη Αναγνωστάκη, Ειρήνης της Αθηναίας, Γιώργου Σεφέρη, Λευτέρη Ξανθόπουλου. Παρατίθενται ακόμα αποσπάσματα δημοσιογραφικών κειμένων (άρθρων, ερευνών και συνεντεύξεων) των δημοσιογράφων: Αφροδίτης Πολίτου, Βίκτορα Νέτα, Δημήτρη Ρηγόπουλου, Ντίνας Δασκαλοπούλου, Δημήτρη Αναστασόπουλου, Αριστέας Μπουγάτσου, Στάθη και της συντακτικής ομάδας του «Ιού» (Τάσος Κωστόπουλος, Δημήτρης Τρίμης, Άντα Ψαρρά, Δημήτρης Ψαρράς). Τέλος, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από ιστορικές μελέτες και επιστημονικές εργασίες των Φοίβου Οικονομίδη, Κομνηνού Πυρομάγλου και Παναγιώτη Σάμιου, μαρτυρίες από αρχεία, επιστολές, δηλώσεις και συνεντεύξεις στρατιωτικών και πολιτικών: Ουίνστον Τσώρτσιλ, Κωνσταντίνου Καραμανλή, Κωνσταντίνου Τσάτσου, Ανδρέα Παπανδρέου, Γιώργου Παπανδρέου, Μιλτιάδη Έβερτ, Νικήτα Κακλαμάνη. Αναλυτικές παραπομπές σχετικά με το υλικό αυτό παρατίθενται στις υποσελίδες υποσημειώσεις. Στο έργο ακούγονται επίσης τραγούδια των Γιάννη Σπανού («Ηρθες αγάπη μου»), Κώστα Χατζή («Η αγάπη όλα τα υπομένει»), Γεράσιμου Λαβράνου («Πάολα-Πωλίνα»), Σπήλιου Μεντή («Μπροστά στην αγάπη»), Βασίλη Τερλέγκα («Κι όπως θα παίρνω τις στροφές»), τα οποία μεταδίδονται στις πρώτες εκτελέσεις τους με τις φωνές των: Σούλας Μπιρμπίλη, Μαρινέλας, Δημήτρη Μπαξεβανάκη, Τζένης Βάνου, Βασίλη Τερλέγκα. Τέλος, ακούγονται μουσικές των: Νίκου Μαμαγκάκη (από την ταινία *Η Αρχόντισσα κι ο αλήτης*), Area-Demetrio Stratos («Cometa Rossa»), Florence and the Machine («Dog days are over»), Μιχάλη Θωμάκου («Τιριτόμπα»), καθώς και παραδοσιακοί σκοποί από εμβατήρια του Κόκκινου Στρατού.

Τέλος, κατά τη διάρκεια της παράστασης προβάλλεται οπτικό υλικό από τις ταινίες *Η Κωμωδία της Χούντας* (2010, σκηνοθεσία: Αναστάσης Αγάθος) και *Η Δίκη της Χούντας* (1975, σκηνοθεσία: Θεοδόσης Θεοδοσόπουλος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΞΕΝΑΓΗΣΗ

Πρώτο κουδούνι. Εικόνα βίντεο: η Μύρτις, το δωδεκάχρονο κορίτσι που πέθανε από το λοιμό που έπληξε την Αθήνα το 430 π.Χ. Πληροφορίες για τις συνθήκες του θανάτου της καθώς και για την ανασύσταση του προσώπου της υπό την επίβλεψη ομάδας αρχαιολόγων. Στο δεύτερο κουδούνι, ρίψη προκηρύξεων στους θεατές. Περιεχόμενο των προκηρύξεων:

«Συμπονούμεν και συμπαθούμεν τους πρόσφυγας ως ανθρώπους και αδελφούς δυστυχήσαντας και παθόντας, αλλά δεν τους θέλομεν ούτε ως ψηφοφόρους, ούτε ως εκλογείς, ούτε ως εκλεξιμούς, ούτε ως πολίτας δικαιουμένους να κυβερνήσουν την Ελλάδα.»

(εφ. Η Καθημερινή, 30/7/1928)

«Με έκπληξίν μας είδομεν ότι το Λαϊκόν Κόμμα θα περιλάβη τρεις πρόσφυγας πολιτευομένους εις τον συνδυασμόν Αθηνών. Διατί θα τους περιλάβη; Επί τη βάσει ποίας ηθικής και επί τη βάσει ποίας σκοπιμότητος; [...] Αλλά είναι Έλληνες και όμαιμοι και αδελφοί. Ας είναι και αδελφοί και εξάδελφοι. Όταν αποκτήσουν συνείδησιν πολιτικήν και θέλυσιν πολιτών ελευθέρων –πράγμα το οποίον δεν θα συμβή ποτέ– τότε θα δικαιούνται να θεωρούνται μεταξύ ημών, όχι μόνον ως εκλογείς αλλά και ως εκλέξιμοι. Επί του παρόντος οι πρόσφυγες δεν έχουν καμμίαν θέσιν εις τους συνδυασμούς του Λαϊκού Κόμματος.»

(εφ. Η Καθημερινή, 19/7/1928)

«Θρήνος και κλαυθμός θα επακολουθήση άγριος, οικίαι και οικόπεδα διά μιας μονοκονδυλιάς θα μεταβάλλωσιν ιδιοκτητών και ενώ οι γηγενείς οδυρόμενοι θα εξέρχωνται άστεγοι εις τας οδούς, οι πρόσφυγες θ' αποκτώσιν αστικάς εγκαταστάσεις.»

(εφ. Η Καθημερινή, 30/7/1928)¹

Μετά το τρίτο κουδούνι η αυλαία πέφτει. Σκοτάδι. Η αυλαία ανεβαίνει και πάλι. Ένα σαλονάκι παλαιάς κοπής, ένας μαντρότοιχος. Μία μεγάλη τσιμεντοκολόνα επικρέμεται πάνω από τα κεφάλια θεατών και ηθοποιών. Πάνω στο τραπεζάκι του σαλονιού όρθιος ο Χρηματοδότης τεντώνεται. Ένας ηθοποιός του θιάσου τον βοηθά στο ξεμουδιασμα. Είσοδος του θιάσου. Μουσική.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Κρατά μικρόφωνο και μιλά αλλά η φωνή δεν είναι δική της. Μια γυναικεία φωνή μιλά με σπαστά ελληνικά.

Γεια σας. Το θέμα του σημερινού μαθήματός μας είναι η αρχαία ελληνική πόλη-κράτος. Σ' αυτή τη διαφάνεια βλέπουμε την απεικόνιση του Σόλωνα, του ιδρυτή της αθηναϊκής δημοκρατίας. Ας εξετάσουμε λοιπόν την αρχαία ελληνική πόλη ως κοινωνικοπολιτική οντότητα. Τα κύρια γνωρίσματα μιας αρχαίας ελληνικής πόλης ως κράτους ήταν η ελευθερία, δηλαδή ανεξαρτησία σε σχέση με τον εξωτερικό προς αυτήν κόσμο, η αυτονομία, δηλαδή αυτοδιοίκηση με βάση το καθιερωμένο θεσμικό και νομοθετικό σύστημα, και η αυτάρκεια, δηλαδή οικονομική ανεξαρτησία με βάση τους επαρκείς εσωτερικούς πόρους για επιβίωση. Στην αρχαία ελληνική πόλη-κράτος η γη αποτελούσε τον κυριότερο οικονομικό της πόρο και η οικονομία της βασιζόταν στην αγροτική

¹ Τα αποσπάσματα από προπολεμικά φύλλα της Καθημερινής προέρχονται από την έρευνα της συντακτικής ομάδας του «Ιού»: «Πάντα ανεπιθύμητοι: Η ρατσιστική υποδοχή των προσφύγων του 1922», εφ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 24/1/2011 (www.iospress.gr/ios2010/ios20100124.htm).

παραγωγή. Το δικαίωμα κατοχής της γης, ή η *έγκτησις*, στην περιοχή μιας πόλης-κράτους ήταν αποκλειστικό προνόμιο των πολιτών της και δεν παρεχόταν στους μη έχοντες την ιδιότητα του πολίτη. Τα εδάφη μιας πόλης-κράτους ήταν αναπαλλοτρίωτα και δεν παραχωρούνταν ποτέ στην ιδιοκτησία ξένων.

Η Μύρτις αρχίζει να μιλά με τη δική της φωνή.

Καλησπέρα. Είμαι ζωντανή. Έχω χαρά που σας βλέπω.

Ξεκινά προβολή βίντεο. Ξενάγηση στην Αθήνα από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή – τον εθνάρχη.

Αυτός είναι νεκρός. Θέλει να μιλήσει. Μιλά.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Είμαι ο εθνάρχης αλλοτινών καιρών. Η Αθήνα είναι δημιούργημα όλων μας. Όχι μόνο δικό μου.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Εσύ ήσουν αρχιτέκτονας;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Εγώ; Όχι. Μαζί συμφωνήσαμε την αντιπαροχή. Είμαι εσείς. Άρα, με απλά μαθηματικά βγαίνει η εξίσωση: είστε εγώ. Μην αναζητάτε την ομορφιά. Η ομορφιά μπορεί να γίνει κουραστική. Έχω κουραστεί να βλέπω όμορφα πράγματα. Οι Ευρωπαίοι κατάντησαν τις πόλεις τους μουσεία. Ο καθρέφτης και το μέταλλο δίνουν λάμψη στην πόλη. Πρέπει να μάθουμε τι θέλουμε. Εγώ έφτιαξα μια πόλη για να κατοικείται. Για να χωρέσει όλους τους κατοίκους.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Εσύ που έμενες;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Στη Δημοκρατία.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Αυτός δεν έμενε στην Αθήνα. Έμενε στην Ηρώδου του Αττικού.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εκεί είναι πάντα δροσερά: έχει τρεις βαθμούς διαφορά από την υπόλοιπη Αθήνα χειμώνα-καλοκαίρι.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Το ζήτημα είναι τι θέλουμε. Αυτά τα σπίτια θέλουμε και τα θέλουμε για όλους. «Το σπίτι είναι μια μηχανή κατοίκησης.»²

Αυτά είναι τα μπαλκόνια τα λεγόμενα. Τα μπαλκόνια ορίζουν με καθαρές γραμμές τη δράση των ανθρώπων. Η ανάγκη να ζει ο ένας άνθρωπος πάνω στον άλλον είναι μια μεγάλη ανάγκη.

Εδώ έζησε ο μπουρλοτιέρης Κανάρης.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Όχι εδώ, σ' αυτό που υπήρχε εδώ πριν γίνει πολυκατοικία.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Ναι, αλλά η πολυκατοικία συντηρεί τη μνήμη του. Την Ιστορία.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Θέλω να δω κάτι ωραίο. Θέλω ένα μέρος όπου να μπορώ κάτι να θαυμάσω. Οδός Κυκλάδων. Το θέατρο.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Αυτό δεν είναι Ιστορία, είναι Τέχνη. Και η Τέχνη θυμάται ό,τι θέλει. Η ομορφιά είναι σχετική. «Το ωραίο είναι άσχημο και το άσχημο ωραίο.»³

Παρατηρήστε τα μπαλκόνια. Σαφής χώρος για να παίζουν τα παιδιά. Κάποιοι επιμένουν να θυμούνται την αλάνα. Δεν ξέρω καν εάν χρειάζεται μια αλάνα για ένα παιδί.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Δεν ζει κανείς σ' αυτό το σπίτι;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Δεν ζει κανείς σ' αυτό το σπίτι. Το σπίτι αυτό δεν έχει πρόσωπο. Είναι ερείπιο. Είναι κτίριο-πρόπλασμα. Του έχουν φάει το πρόσωπο. Πρέπει να μάθουμε τι θέλουμε.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Δεν ζουν μετανάστες σ' αυτά τα σπίτια;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Ναι, δυστυχώς ζουν μετανάστες.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Δηλαδή κανείς.

² Περίφημη φράση του μοντερνιστή Ελβετού αρχιτέκτονα Λε Κορμπυζιέ, «Une maison est une machine-à-habiter», από το βιβλίο του *Vers une architecture* (1923), ελλ. έκδ. *Για μια αρχιτεκτονική*, μτφρ. Παναγιώτης Τουρνικιώτης (Εκκρεμές, 2004).

³ Από τον *Μακμπέθ* του Ουίλλιαμ Σαίξπηρ ("Fair is foul, and foul is fair", Α' Πράξη, 1^η σκηνή).

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Οδός Πριγκιπονήσων: Θέατρο «αμόρε».
Όχι. Βασιλόπουλος: Κατάστημα «αμόρε».

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Άκουσε να σου πω: Έφτιαξα κάποτε μια πόλη που σήμερα ονομάζει ένα σουπερμάρκετ *αμόρε, πολύτεχνο, Άννα-Μαρία Καλουτά*. Μπορείς να μπεις μέσα να ψωνίσεις και να ρωτήσεις: «Γιατί λέγεται *αμόρε*;» Συντηρεί τη μνήμη. Εγώ θα πω την ιστορία της πόλης.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Ξεγέλασες τη γιαγιά μου, ξεγέλασες τη μαμά μου.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Άκουσε να σου πω: Εγώ θα μιλήσω.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Οδός Αραβαντινού. Η οικογένεια Μητσοτάκη.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Το κτίριο αυτό στεγάζει την τέχνη. Δεν πρόλαβα να το δω να χτίζεται. Είναι αρμονικά ενταγμένο αρχιτεκτονικά στο περιβάλλον του. Βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με την αμερικανική πρεσβεία που είναι δίπλα του.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Κουκάκι, οδός Τσάμη Καρατάση. Ωραία σπίτια, ωραία σπίτια.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Αυτό το κτίριο μας κοιτάζει σαν φάντασμα.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Ακριβώς! Γιατί δεν έχει κάτι καινούργιο να μας πει. Η Ελλάδα είναι ένα απέραντο φρενοκομείο.⁴ Γι' αυτό έφυγα. Έζησα στο Παρίσι. Εκεί συντηρούν τα σπίτια τους πενήντα χρόνια, εκατό χρόνια, διακόσια χρόνια, τριακόσια χρόνια. Πόσο ν' αντέξεις;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Αρχαιολογικός περίπατος. Ο πιο ακριβός δρόμος της Ευρώπης. Οικία Τσοχατζοπούλου.

⁴ Πρβλ. την περίφημη φράση του Κωνσταντίνου Καραμανλή (του εθνάρχη), «η χώρα έχει μεταβληθεί σε απέραντο φρενοκομείο» (11/1/1989), εν μέσω των γεγονότων που ακολούθησαν την αποκάλυψη του σκανδάλου Κοσκωτά.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Μία από τις οικίες.
Χούντα.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Η Αθήνα, Ρώμη.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Χούντα.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Αυτό δεν είναι Αθήνα!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Γιορτές στο Καλλιμάρμαρο. Εκκλησίες-τροχόσπιτα. Στη χούντα έφτιαχναν εκκλησίες-τροχόσπιτα. Ωραία ιδέα!

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Αυτό δεν είναι Αθήνα! Δεν είναι Αθήνα αυτό!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Χίλτον. Στο Χίλτον διοργάνωναν αρχαιοελληνικά συμπόσια για στελέχη αμερικανικών εταιριών. Ωραία ιδέα!

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Ο καθένας πρέπει να αποφασίσει πού θα ζει και πού θα θυμάται. Η Τέχνη θυμάται ό,τι θέλει.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Μοίραζαν δωρεάν τηλεοράσεις στα χωριά. Χορηγοί: Πίτσος, Χαλυβουργική, Παπαστράτος. Μία τηλεόραση για κάθε ελληνικό χωριό. Για να μη μείνει ούτε ένα ελληνικό χωριό χωρίς τηλεόραση. Ωραία ιδέα!

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Αυτό δεν είναι Αθήνα! Δεν είναι Αθήνα αυτό! Εγώ θα πω την ιστορία της πόλης.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Ρωμαϊκές γιορτές. Εκατό χιλιάδες θεατές ζητωκραυγάζουν.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Μου θυμίζει τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Δεν είναι Αθήνα αυτό!

Η ΜΥΡΤΙΣ

Καλά, επιστρέφω. Τσίλλερ, Χάνσεν, Τσίλλερ, Χάνσεν, Χάνσεν, Τσίλλερ, Χάνσεν. Ααα....
δροσερό αεράκι...!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Πού βρίσκεται όλο αυτό το πράσινο;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εκεί που δεν μένουμε εμείς.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Το θέλουμε αυτό το πράσινο. Αλλά πού μπορούμε να το έχουμε; Στο Ψυχικό. «Το Ψυχικό είναι ένα πείραμα του 1923. Εμπνέεται από την αγγλική ιδέα της κηπούπολης, με όραμα τη δημιουργία ενός προαστίου αποκλειστικά για την αστική τάξη, από το οποίο δεν περνούν θορυβώδεις διερχόμενοι.»⁵ Το πείραμα έχει πετύχει. Αλλά η ομορφιά με κούρασε.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Μεσαιωνικά κτίρια, μεσαιωνικά κτίρια, μεσαιωνικά κτίρια, περιστέρια στον ακάλυπτο, κουτσουλιές, γάτες. Ευεργέτης της Αθήνας δεν είναι αυτός που χτίζει αλλά αυτός που θα γκρεμίσει, έλεγε ο Τσαρούχης.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Άκουσε να σου πω: Ο Γερμανός αρχιτέκτονας Richard Woditsch παρουσίασε μια διδακτορική διατριβή για τις αθηναϊκές πολυκατοικίες: «Ντι πολικατικιέν». Γράφει: «Η ομορφιά τους είναι σαν κρυμμένος θησαυρός. Η πολυκατοικία απορροφά την πόλη μέσα της και, με τη σειρά της, αδειάζει το εσωτερικό της στην πόλη. Η πόλη είναι σαν να χύνεται μέσα στα κτίρια και το αντίστροφο. Αυτό είναι μοναδικό.»⁶ Αυτό είναι οι πολυκατοικίες που υψώθηκαν περήφανα χάρη σ' εμένα κι εσείς σήμερα θέλετε να γκρεμίσετε, αλλά δεν μπορείτε. «Η ιστορία θα μου φερθεί καλά. Έχω φροντίσει ο ίδιος γι' αυτό.»⁷ Είμαι εσείς. Κλάστε μου τ' αρχίδια λοιπόν. Κι εσείς κι ο Τσαρούχης.

Τέλος της προβολής του βίντεο.

⁵ Αφροδίτη Πολίτη: «Είμεθα κηπούπολις;», περ. Έψιλον (εφ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία), 4/10/2009, σελ. 34.

⁶ Αφροδίτη Πολίτη: «Συνέντευξη με τον Richard Woditsch», περ. Έψιλον (εφ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία), 4/10/2009, σσ. 52-53.

⁷ Φράση που αποδίδεται στον Ουίνστον Τσώρτσιλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Καλησπέρα. Η ασθένειά μου είναι η ψυχή μου. Που έχει πρηστεί.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Καλησπέρα. Έχει πρηστεί η ψυχή μου.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Καλησπέρα. Για την παράσταση που θα παρακολουθήσετε ζητήσαμε χορηγία από την ΒΡ. Μας αρνήθηκαν γιατί, όπως είπαν, χορηγούν μόνο εκδηλώσεις με οικολογικό μήνυμα.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Μόνο αυτό το τελευταίο είναι αλήθεια. Το άλλο, ότι ζητήσαμε χορηγία από την ΒΡ, δεν είναι. Δεν ζητήσαμε.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Τώρα τεντώνεται και θα μιλήσει αυτός που πληρώνει. Ο χρηματοδότης της αποψινής παράστασης. Μιλά.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Κυρίες και κύριοι καλησπέρα.
Απόψε το βράδυ προσπαθώ να ξαναβρώ
τον ενθουσιασμό που είχα
όταν ήμουν παιδί.
Αυτές τις ημέρες
πρόκειται να πέσει στο κεφάλι σας το σύμπαν.
Το στερέωμα.
Ο βράχος που κρατά τον κόσμο.
Συνεπώς, ο κόσμος.
Μου φαίνεται ανακουφιστικό ότι
πριν από το τέλος αυτής της παράστασης
εγώ θα έχω φύγει.
Δεν θα είμαι πια στην Αθήνα
μαζί σας
όταν θα συμβεί.
Προτείνω λοιπόν
απόψε το βράδυ να αναζητήσουμε τις ρίζες σας,
την ιστορία σας.
Όποιος δεν γνωρίζει την ιστορία του είναι καταδικασμένος.
Δεν ξέρει ποιος είναι.
Σας καλώ λοιπόν απόψε να μάθουμε
ποιοι είστε στην πραγματικότητα.
Κυρίες και κύριοι, η πόλη της Αθήνας!
Η Αθήνα το πρωί...

Ο θίασος αναπαριστά την Αθήνα το πρωί.

Η Αθήνα το βράδυ...

Ο θίασος αναπαριστά την Αθήνα το βράδυ.

Κυρίες και κύριοι, η πόλη της Αθήνας!

Η ΜΥΡΤΙΣ

1894: Ζωρζής Δρομοκαΐτης.

«Ω Εορτή των Εορτών... Ω ευτυχής ημέρα!

Ω! τώρα πρέπει ο καθείς του Άστεως πολίτης

να βάλει στο μπαλκόνι του μια κόκκινη παντιέρα

με μια χρυσή επιγραφή "Ζωρζής Δρομοκαΐτης".»⁸

Φρενοκομείο κτίζεται και στην σοφήν Αθήνα Ελλάδα. Ετέθη ο θεμέλιος Δρομοκαΐτης λίθος, παρόντος του πρωθυπουργού και των αρχών εν γένει.

«Ω, μέγα ευεργέτημα των ευεργετημάτων!

Ω, μόνον οικοδόμημα των οικοδομημάτων!

[...]

Ευρέθη μες στους Χιώτηδες, με γνώσι κι ένας Χιώτης,

κι εσκέφθη ο μεγάλος του και πρακτικός του νους

πώς μέσα στην Ελλάδα μας που πλημμυρούν τα φώτα,

Φρενοκομείον έπρεπε να γίνη πρώτα-πρώτα.»⁹

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ & Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Τραγούδι: «Η αγάπη όλα τα υπομένει»

(Μουσική: Κώστας Χατζής / Στίχοι: Σώτια Τσώτου / Ερμηνεία: Μαρινέλλα & Κώστας Χατζής)

«Δεν είν' τα μάτια σου μεγάλα τόσο βαθιά και γαλανά,

είν' η αγάπη που τα κάνει όλα αληθινά.

Δεν είν' τα λόγια σου σπουδαία, λόγια απλά καθημερινά,

μα είν' η αγάπη που τα κάνει όλα αληθινά.

Η αγάπη όλα τα υπομένει, η αγάπη όλα τα ελπίζει.

Δίνει ζωή στην οικουμένη κι η Γη γυρίζει, κι η Γη γυρίζει.

Είσαι κι εσύ μί' αυγής λουλούδι, κάτι που εφήμερα περνά,

μα είν' η αγάπη που τα κάνει όλα αληθινά.

Είναι τα λάθη σου μεγάλα και κάθε λάθος σου πονά,

μα είν' η αγάπη που τα κάνει όλα αληθινά.

Δεν ξέρει η αγάπη μοιρολόι, αρχή και τέλος δεν γνωρίζει.

Χτυπάει τ' αόρατο ρολόι κι η Γη γυρίζει, κι η Γη γυρίζει.

Η αγάπη όλα τα υπομένει, η αγάπη όλα τα ελπίζει.

Δίνει ζωή στην οικουμένη κι η Γη γυρίζει, κι η Γη γυρίζει.»

⁸ Γεώργιος Σουρής, «Εις τα θεμέλια του Φρενοκομείου», ποίημα για τα εγκαίνια του Δρομοκαΐτειου, εφ. *Ο Ρωμηός*, Απρίλιος 1884.

⁹ Αύτ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΚΠΑΡΑΘΥΡΩΣΗ

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Και βέβαια η Γη γυρίζει κυρίες και κύριοι. Μη φοβάστε.
Ο ουρανός θα πέσει στο κεφάλι σας,
αλλά υπάρχουν πολύ χειρότερα πράγματα,
που θα έπρεπε να σας χαρίζουν
δάκρυα.
Κυρίες και κύριοι, σας παρουσιάζω μια Αθηναία γεμάτη φόβο.
Η γυναίκα αυτή φοβάται το θάνατο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Ποιος φοβάται; Τι εννοείς;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Είσαι γεμάτη φόβο.
Φοβάσαι το θάνατο;
Φοβάσαι το θάνατο.
Φοβάται το θάνατο.
Φοβάται και τον πόνο. Φοβάσαι τον πόνο;
Κατέστη περίλυπος κυρίες και κύριοι.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Τι είπες;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Κατέστη περίλυπος.
Όμως, παρόλο που είναι εξαιρετικά απελπισμένη,
αρνείται να βάλει τέλος στη ζωή της.
Αρνείται να βάλεις τέλος στη ζωή σου;
Αρνείται.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Τι εννοείς;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δεν αγαπάς τον εαυτό σου.
Αρνείται να βάλεις τέλος στη ζωή σου.
Εσείς δεν αγαπάτε τον εαυτό σας;
Φοβάστε;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Φοβόμαστε.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Γιατί φοβάστε; Γιατί αρνείστε να βάλετε τέλος στη ζωή σας;
Φέρτε ένα γιατρό.
Δεν αγαπά τον εαυτό της;
Δεν αγαπάτε τον εαυτό σας;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Δεν αγαπάς τον εαυτό σου;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δεν αγαπάτε όλους εμάς;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Δεν αγαπάς όλους εμάς;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Μισώ όλους εσάς. Μισώ το σύμπαν. Μισώ την πλάση.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δεν αγαπά το κοινωνικό της πεπρωμένο;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Τι είπες;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δεν αγαπάς το κοινωνικό σου πεπρωμένο. Δεν αγαπάς τη σκλαβιά σου;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Δεν αγαπώ τη σκλαβιά μου;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δεν αγαπάς τη σκλαβιά σου.
Η γυναίκα αυτή πρέπει να μάθει να αγαπά τη σκλαβιά της.
Να μάθεις να αγαπάς τη σκλαβιά σου.
«Θα σε βοηθήσουν να αγαπάς τη σκλαβιά σου
οι υπουργοί προπαγάνδας, οι εκδότες των εφημερίδων και οι δάσκαλοι.»¹⁰

Η ΜΥΡΤΙΣ

Τι είπες;

¹⁰ Άλντους Χάξλεϋ, *Θαυμαστός καινούργιος κόσμος*, μτφρ. Ελένη Κυπραίου, Αθήνα: Κάκτος 1980, σελ. 19.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θα τη βοηθήσουν να αγαπά τη σκλαβιά της
οι υπουργοί προπαγάνδας, οι εκδότες των εφημερίδων και οι δάσκαλοι.
Δεν αγαπάς τον εαυτό σου; Δεν αγαπάς εμάς;
Τι απ' όλα αυτά σου συμβαίνει; Τι σε απελπίζει;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Το πρόσωπό μου.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Την απελπίζει το πρόσωπό της.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Γιατί;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Κάθε βράδυ μου τρώνε το πρόσωπό μου, αλλά το πρωί οι ζημιές αποκαθίστανται.»¹¹

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Το έχω ξανακούσει αυτό. Θέλεις να αυτοκτονήσεις.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Θέλω να βρω τη δύναμη να αυτοκτονήσω, αλλά κάτι με κρατά. Στο τέλος αλλάζω γνώμη.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Γιατί δεν τολμάς;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Δεν ξέρω. Κάτι με συγκρατεί.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Έχει μελετήσει βαθιά τον εαυτό της;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Έχεις μελετήσει βαθιά τον εαυτό σου;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

¹¹ Από μαρτυρίες του ψυχιάτρου του Δρομοκαΐτειου Γιώργου Κ. Λυκέτσου, στο: Μαρία Φαφαλιού, *Ιερά Οδός 343, Μαρτυρίες από το Δρομοκαΐτειο*, Αθήνα: Κέδρος 1995, σελ. 285.

Έχω μελετήσει βαθιά τον εαυτό μου;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θέλω να συζητήσω κι άλλο μαζί της. Για ποιο λόγο οι άνθρωποι δεν τολμούν να σκοτώσουν τον εαυτό τους; Τι είναι αυτό που κρατάει τους ανθρώπους και δεν αυτοκτονούν;

Απάντηση;

Ένα γιατρό. Υπάρχει ένας γιατρός;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Καλησπέρα.

Είμαι ο πρωθυπουργός.

Είμαι ιατρός.

Είμαι παντοτινός. Μπορώ να απαντήσω σε ερωτήματα.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Καθήστε μαζί μας λοιπόν!

Κράτος είναι το κόμμα που κυβερνάει και γι' αυτό το εξαγοράζουμε.

Κράτος είναι το κόμμα που κυβερνάει και γι' αυτό το εξαγοράζουμε.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Εγώ στα παιδιά μου δίνω μια συμβουλή: να χαράζουν κόκκινες γραμμές και να μην τις παραβαίνουν για να μπορούν να κοιμούνται ήσυχοι τα βράδια.

Είμαι ο πρωθυπουργός.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Στο τέλος θα φύγω αηδιασμένος απ' αυτή την πόλη. Ας βάλουμε στη συζήτησή μας τον κύριο πρωθυπουργό. Αυτή η κυρία αισθάνεται ότι δεν έχει πρόσωπο. Θέλει να αυτοκτονήσει αλλά δεν το τολμά. Ρώτησα λοιπόν: Τι είναι αυτό που κρατάει τους ανθρώπους και δεν αυτοκτονούν; Η κυρία είπε: «Κάτι με συγκρατεί». Τι είναι αυτό;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Θα σας το πω εγώ. Μια πρόληψη είναι που τη συγκρατεί. Ο πόνος. Υπάρχουν δύο είδη ανθρώπων: Εκείνοι που αυτοκτονούν από μεγάλη θλίψη ή από κακία ή από τρέλα.

Εκείνοι όμως που αυτοκτονούν ύστερα από σκέψη, αυτοί σκέφτονται τον πόνο.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Υπάρχουν άνθρωποι που αυτοκτονούν ύστερα από σκέψη;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Πάρα πολλοί. Αν δεν υπήρχε ο φόβος του πόνου θα ήταν περισσότεροι, πάρα πολλοί, όλοι. Φανταστείτε, φανταστείτε μια τσιμεντοκολόνα στο μέγεθος ενός σπιτιού, κρέμεται κι από κάτω είστε 'σεις.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Κρέμεται...!

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Άμα πέσει πάνω στο κεφάλι σας θα προλάβετε να πονέσετε;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μια τσιμεντοκολόνα σαν σπίτι; Φοβερό!

Η ΜΥΡΤΙΣ

Φοβόμαστε.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Δεν λέω για το φόβο. Θα προλάβετε να πονέσετε;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Όχι βέβαια. Δεν θα προλάβουν να πονέσουν.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Μάλιστα. Για σταθείτε όμως πραγματικά εκεί από κάτω κι όσο θα κρέμεται θα φοβάστε πάρα πολύ πως θα πονέσετε.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Φοβόμαστε.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Θα φοβάστε. Όλοι, όλοι θα φοβούνται πολύ. Όλοι θα ξέρουν ότι δεν θα πονέσουν κι όλοι θα φοβούνται πως θα πονέσουν. Όποιος σκοτώσει τον εαυτό του μόνο και μόνο για να σκοτώσει το φόβο, αυτός θα γίνει θεός.¹²

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μάλιστα.
Θέλετε να γίνετε θεοί; Θέλετε να γίνετε θεοί;

Μουσική

ΟΛΟΙ ΕΝΑΛΛΑΞ

Θέλουμε να γίνουμε θεοί;

¹² Η σκηνή βασίζεται στο σχετικό απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, *Δαιμονισμένοι*, μτφρ. Άρης Αλεξάνδρου, Αθήνα: Γκοβόστης [χ.χ.], τ. Α', σσ. 153-156.

Θέλουμε να γίνουμε θεοί!
Θέλουμε να γίνουμε θεοί!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εγώ θέλω να αυτοκτονήσω.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Γιατί δεν τολμάς;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Γιατί δεν τολμώ; Δεν ξέρω. Το πρόσωπό μου. Κάτι.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Τι;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Κάτι.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Γιατί δεν δίνεις τέλος στη ζωή σου; Γιατί δεν αυτοκτονείς;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Τόλμα! Τι σε απελπίζει;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Το πρόσωπό μου.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Την απελπίζει το πρόσωπό της.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Όχι, όχι, μισό λεπτό, σταματήστε.

Σταματήστε λίγο τη μουσική, ακούστε με.

Σταματήστε τη μουσική.

«Κάθε βράδυ μου τρώνε το πρόσωπό μου αλλά το πρωί οι ζημιές αποκαθίστανται.»¹³

ΟΛΟΙ ΕΝΑΛΛΑΞ

Πήδα! Πήδα! Πέσε! Πέσε! Ανοίξτε το παράθυρο! Το παράθυρο!

¹³ Από μαρτυρίες του ψυχιάτρου του Δρομοκαΐτειου Γιώργου Κ. Λυκέτσου, στο: Μαρία Φαφαλιού, ό.π., σελ. 285.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Το έχω ξανακούσει: «Πολλοί άνθρωποι κοιτάζονται κάθε πρωί στον καθρέφτη, για να διαπιστώσουν αν υπάρχουν οι αλλοιώσεις στο πρόσωπό τους όπως τις αισθάνονται οι ίδιοι. Η παραμέληση της εμφάνισης κάνει το πρόσωπο αποκρουστικό...»¹⁴

ΟΛΟΙ ΕΝΑΛΛΑΞ

Έλα...

Τόλμα...

Πέσε...

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

«...και μειώνει την αξία του. Αντίθετα, η περιποίηση του προσώπου το κάνει πιο ελκυστικό για να δεχθεί μηνύματα αγάπης».¹⁵

Την «εκπαραθυρώνουν». Πριν πέσει, λέει την τελευταία της φράση.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Το πρωί οι ζημιές αποκαθίστανται!

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θέλετε να γίνετε θεοί, κυρίες και κύριοι; Δεν είναι τόσο εύκολο.

Σκοτάδι.

*Αρχίζει να τρέχει νεράκι σε μια τεχνητή, διακοσμητική πηγή νερού.
Τα φώτα ανοίγουν και πάλι. Μουσική.*

¹⁴ Αύτ.

¹⁵ Αύτ..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΤΑ ΝΕΡΑ

Η ΜΥΡΤΙΣ

Καλησπέρα. Θα μου δώσετε λίγο νερό; Θέλω νερό. Διψάω... Θα μου δώσετε λίγο νερό;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ / Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Φοβόμαστε.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Μη φοβάστε. Τα πράγματα πάνε περίφημα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Πού πήγαν τα νερά;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Τι είναι τα νερά;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Θα μου δώσετε λίγο νερό; Διψάω γιατί το 430 π.Χ. έπεσε στην Αθήνα λοιμός και δίψα. Πεθάναμε πενήντα χιλιάδες. Κι επειδή το κακό είχε ξεχειλίσει στην Αθήνα οι άνθρωποι δεν ήξεραν πια τι να κάνουν. Ποδοπάτησαν τα ιερά και τα όσια. Και έθαβε ο ένας τον άλλον όπου έβρισκε, σε τάφους ομαδικούς.¹⁶

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Έθαβαν ο ένας τον άλλον όπου έβρισκαν αλλά τα πράγματα πήγαιναν περίφημα. Μη φοβάστε. Φοβάστε;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ / Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Φοβόμαστε.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Μη φοβάστε. Οι άνθρωποι έθαβαν ο ένας τον άλλον αλλά τα πράγματα πάνε περίφημα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Τα πράγματα δεν πάνε καλά. Πολλοί άνθρωποι πεθαίναμε έξω από το σπίτι μας, κοντά στα πηγάδια, γιατί η ασθένεια είχε και το σύμπτωμα της δίψας. Από δίψα πέθανα εγώ.

¹⁶ Πρβλ. Θουκυδίδη, *Ιστορία* (Βιβλίο Β', § 52): «ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ οἱ ἄνθρωποι, οἱ κτεχόντες τι γένωνται, ἐς ἐλιγωρίαν ἐτρέποντο καὶ περὶν καὶ εἰσὶν ἐμοίως· νόμοι τε πάντες ξυνεταράχθησαν οἱς ἔχρηντο πρότερον περὶ τῆς ταφῆς, ἐθαπτον δὲ ἐς ἑκάστος ἐδύνατο».

Πού πήγαν τα νερά;
Θέλω νερό.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Τι είναι τα νερά;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Με κοροϊδεύεις;
Δεν ξέρεις τι είναι τα νερά;
Γιατί θάψατε τη βρύση του Γερανίου;
Δεν καταλαβαίνει τι τον ρωτάω.
Θα μου δώσεις λίγο νερό; Διψάω.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Τι είναι η βρύση του Γερανίου;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Είναι προφανές ότι καταλαβαίνεις. Είναι προφανές ότι κάνεις πως δεν καταλαβαίνεις. Είναι προφανές ότι με κοροϊδεύεις. Δε θέλω να βλέπω άλλο τα μάτια σου. Τα πράγματα δεν πάνε καλά. Έχει ένοχα μάτια. Κρυμμένες λέξεις να μαντέψεις.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Πώς μπορείτε να το λέτε αυτό;
Πώς μπορείτε να λέτε αυτή την κουβέντα: «Τα πράγματα δεν πάνε καλά»;
Πώς επιτρέπετε στο στόμα σας να πει αυτή την κουβέντα;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Αυτό πιστεύω. Το στόμα μου το λέει γιατί αυτό πιστεύω. Δημοκρατία δεν έχουμε; Αυτό πιστεύω. Γιατί θάψατε τη βρύση του Γερανίου; Πού πήγαν τα νερά;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Δεν σας καταλαβαίνω. Τι είναι η βρύση του Γερανίου; Τέλος πάντων. Τα πράγματα πάνε καλά. Όποιος λέει σήμερα, όποιος λέει σήμερα «τα πράγματα δεν πάνε καλά», πάντα εννοεί κάτι άλλο. Κάτι άλλο θέλει να πει, κάτι υπονοεί.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Όποιος λέει σήμερα «τα πράγματα δεν πάνε καλά», δεν υπονοεί κάτι άλλο.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Πώς επιτρέπετε στο στόμα σας να λέει αυτή την κουβέντα;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Είναι μια βαριά κουβέντα.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Είναι μια κουβέντα ασήκωτη.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Είναι μια κουβέντα αχώνευτη.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Είναι πικρή κουβέντα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Είπα μια βαριά κουβέντα. Πού πήγαν τα νερά;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Τι είναι τα νερά;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Πάλι με κοροϊδεύεις. Πού πήγαν τα νερά;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Καλύτερα να ρωτάτε: «Πού πήγαν τα λεφτά;»

Η ΜΥΡΤΙΣ

Είναι προφανές ότι με κοροϊδεύεις.

Τα μάτια του.

Τα μάτια του είναι ένοχα.

«Ένοχα μάτια», Χρήστος Μαυρίδης:

«Ένοχα μάτια κρυμμένες λέξεις που δεν μπορείς μπορείς να τις μαντέψεις φτιάχνουν το μέλλον από φανφάρες γίνονται κλέφτες και αφεντάδες θέλουνε δούλους και υπηρέτες μας λένε κλέφτες και είναι κλέφτες μας λένε βλάκες και είναι βλάκες και πεινασμένους το αίμα μας πίνουν κι όμως πεθαίνουν. Έχω πολλά για να σου πω τα λόγια όμως καίνε γι' αυτό και σταματώ εδώ αυτοί την αλήθεια δεν λένε εμείς τα ξαναλέμε.»¹⁷

Εγώ πέθανα από δίψα.

Μη φοβάσαι. Υγεία είναι να μη φοβάσαι.

¹⁷ Χρήστος Μαυρίδης, «Ένοχα μάτια», ποίημα στο περιοδικό *Έκφραση*, έκδοση του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αθηνών στο Δαφνί, τ. 5, Σεπτέμβρης 2009, σελ. 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Καλησπέρα. Είμαι ο εθνάρχης αλλοτινών καιρών.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Πάλι;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Μα δεν πεθαίνουν ποτέ αυτοί;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Θέλω να σας χαρίσω τη μνήμη της διοίκησης.

Ζω.

Είμαι τώρα μακριά από το σκοτάδι της Αθήνας,

είμαι στο φως. Στο Παρίσι.

Μακριά από το δικό σας χρόνο.

Μουσική

Είμαι στα 1966, είμαι σήμερα, είμαι παντοτινός. Επιστολή, 10 Μαΐου 1966:

«Χωρίς να σχολιάσω τα όσα απερίγραπτα συμβαίνουν από τριετίας εις τον τόπο μας...»¹⁸

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Τίποτα δεν συμβαίνει από τριετίας εις τον τόπον μας.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

«...και τα οποία αποτελούν σαφή συμπτώματα εθνικής κρίσεως, θα συνεβούλευα εις γενικώς γραμμάς: να σχηματισθεί κυβέρνηση από κατάλληλα διά την περίπτωση πρόσωπα.»¹⁹

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Ποιος θα κάνει τον φιλόσοφο;

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΑΡΧΗ

Καλησπέρα. Είμαι φιλόσοφος.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Είσαι φιλόσοφος. Είσαι φίλος μου. Είσαι ο φιλόσοφος φίλος μου.

¹⁸ Επιστολή με ημερομηνία 10/5/1966, από το «Αρχείο Κωνσταντίνου Καραμανλή» (τ. 6), όπως δημοσιεύτηκε σε κείμενο του Βίκτωρα Νέτα, εφ. *Ελευθεροτυπία*, 21/4/2010.

¹⁹ Αύτ.

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΑΡΧΗ

Είναι ο εθνάρχης φίλος μου. Είμαι φιλόσοφος. Κωνσταντίνος Τσάτσος. Ζω στην Αθήνα...

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Αυτό είναι Αθήνα.

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΑΡΧΗ

...στην ομορφότερη συνοικία της, την Πλάκα. Ακούω την ομορφότερη ελληνική μουσική. Κάνω παρέα με τους ομορφότερους ποιητές. Κάποτε έγινα Πρόεδρος της Δημοκρατίας στην πόλη-κράτος.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Κι αν δεν μπορείς να κάμεις τη ζωή σου όπως την θέλεις
τούτο προσπάθησε τουλάχιστον όσο μπορείς: μην την εξευτελίζεις...»²⁰

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ (στον πρωθυπουργό)

Μην ακούς εσύ. Εσύ να με κοιτάζεις. Για να ζω. Ζω από σένα. Κλείσε τ' αυτιά σου.

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΑΡΧΗ

Είμαι παντοτινός.

Τώρα θα απαντήσω στον εθνάρχη φίλο μου που ζει στο Παρίσι.

Απαντώ:

Επιστολή, 3 Οκτωβρίου 1966: «...Εισηγούμεθα – (λέω “-γούμεθα”, διότι ασπάζομαι –μαζί με μυριάδες άλλους– ανεπιφύλακτα τις σκέψεις σου) εισηγούμεθα, λοιπόν, παρεκτροπή από το πολίτευμα και μίαν προσωρινήν δικτατορία...»²¹

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ / Η ΜΥΡΤΙΣ

Παναγία μου!

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΑΡΧΗ

«...και μίαν προσωρινήν δικτατορία – ίσως ενός έτους.»²²

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Απαντώ στον φιλόσοφο φίλο μου.

Ζω.

Αμέσως μετά,

σε δύο ώρες, σε επτά χρόνια,

²⁰ Κωνσταντίνος Καβάφης, «Όσο μπορείς» (1913).

²¹ Επιστολή με ημερομηνία 3/10/1966, από το «Αρχείο Κωνσταντίνου Καραμανλή» (τ. 6), ό.π.

²² Αύτ.

αύριο,
θα γίνω εθνάρχης και θα τον κάνω Πρόεδρο.
Επιστολή, 26 Οκτωβρίου 1966: «...Υπό τας συνθήκας αυτάς, όπως το λέγει η λογική και το διδάσκει η Ιστορία, η ομαλή δημοκρατική εξέλιξις αποκλείεται. Γιατί είναι φυσικό να αντιδράσουν, πριν παραδοθούν, και το καθεστώς και εκείνοι οι οποίοι πιστεύουν ότι απειλούνται. Θα πρέπει λοιπόν η εκτροπή να είναι σχετικώς νομιμότυπος, κάπως ελεγχόμενη...»²³

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΑΡΧΗ

Πέθανε;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Πέθανε;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Αφού πέθανε γιατί μιλάει;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Κοιμάται; Κοιμούνται; Πώς μπορούν και κοιμούνται αυτοί οι άνθρωποι;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Η ερώτησή σου δεν έχει απάντηση.
Δεν μπορούν να σου απαντήσουν
σ' αυτή την ερώτηση.
Είναι νεκροί.
Όμως,
ούτε τα παιδιά τους, ούτε τα εγγόνια τους, ούτε τα ανίψια τους,
ούτε οι γαμπροί τους, ούτε οι νύφες τους, ούτε οι κουμπάροι τους,
ούτε οι βοηθοί τους, ούτε οι γραμματείς τους, ούτε οι υπηρέτες τους,
ούτε οι αυλικοί τους, ούτε τα τσιράκια τους, ούτε οι πιστοί τους,
δεν μπορούν να απαντήσουν
σ' αυτό που ρωτάς.
Όσοι δεν έχουν πεθάνει, κοιμούνται.
Η ερώτησή σου δεν έχει απάντηση.
Είναι αδύνατον να απαντήσεις «πώς κοιμάται;» ένας άνθρωπος,
γιατί θα πρέπει πρώτα να τον ξυπνήσεις και να ρωτήσεις τον ίδιο:
«Με συγχωρείτε κύριε, μπορείτε να μου πείτε πως κοιμάστε;»
Μπορώ όμως να σας παρουσιάσω κάποιον
που υποφέρει από αϋπνία.
Η αϋπνία μπορεί να αφηγηθεί.
Ο ύπνος δεν μπορεί να αφηγηθεί.
Ο ύπνος όχι.
Μίλα αϋπνία!

²³ Επιστολή με ημερομηνία 26/10/1966, από το «Αρχείο Κωνσταντίνου Καραμανλή» (τ. 6), ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Η ΑΨΠΝΙΑ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Καλησπέρα. Δεν μπορώ να κοιμηθώ.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μπορείτε. Δεν θέλετε.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Δεν μπορώ.
Κάθε μέρα ξημερώνει στις 6 ακριβώς,
όταν αρχίζει
από την κουζίνα
να ανεβαίνει στο λαιμό μου
και να μπαίνει στα αυτιά μου
ο θόρυβος της Πατησίων
και από την κρεβατοκάμαρα
ο θόρυβος της 3ης Σεπτεμβρίου.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Ωραία. Τι είναι όμως η αΨπνία;
Πώς ορίζεται κατά τη γνώμη σας;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Είναι να φοβάσαι...

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μη φοβάσαι...

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

...και να μετράς μέσα στη νύχτα
τα βαριά
χτυπήματα
της καμπάνας,
από την οδό Επτανήσου.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μην τα μετράς.

Ο θίασος κοιμάται όρθιος.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Είναι το βάρος του σώματος

που απότομα αλλάζει πλευρό...

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μην αλλάξεις πλευρό. Ησυχία.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Είναι να πιέζεις τα βλέφαρά σου...
Τρίβω τα βλέφαρά μου...

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μην τα πιέζεις. Μην τα τρίβεις. Σσστ.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Μετράω προβατάκια,
πίνω χαμομήλι, κάνω αναπνοές.
Τι είσαι αϋπνία;
Πάτωμά μου; Τοίχε; Ταβάνι μου; Σεντονάκια μου;
Τι είναι η αϋπνία;
«Όλα είναι ευάλωτα το ξημέρωμα. Τα σπίτια θαμπά. Δεν είναι ακόμα ορθά. Δεν είναι
ακόμα ιδιοκτησία κανενός.»²⁴
Τι είσαι αϋπνία;
«Είναι να αισθάνεσαι τύψεις που εσύ ξαγρυπνάς ενώ οι άλλοι κοιμούνται...»²⁵

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Σσστ!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Να, αυτό λέω.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μη λες.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Είναι να θέλεις να βυθιστείς στον ύπνο και να μην μπορείς να βυθιστείς στον ύπνο, είναι η
φρίκη του να είσαι και να συνεχίζεις να είσαι...»²⁶

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

²⁴ Elma Mitchell, "Vulnerable", από την ποιητική συλλογή *People Etcetera: Poems New and Selected* (1987),
μτφρ. Γιώργος Λαμπράκος, «Ευάλωτα», περ. *Κοντέινερ* (εφ. *Ελευθεροτυπία*), Ιανουάριος 2011.

²⁵ Χόρχε Λουίς Μπόρχες, «Δύο μορφές αϋπνίας», από τη συλλογή «Ο αριθμός», στο: *Άπαντα τα
πεζά*, μτφρ. Αχιλλέας Κυριακίδης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1981.

²⁶ Αύτ.

Μην είσαι.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Είναι το αβέβαιο ξημέρωμα»²⁷
στην Αθήνα που ξυπνά.

²⁷ Αύτ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΟΙ ΠΕΤΡΕΣ

Η ΜΥΡΤΙΣ

Χραπ!

«Η συμπαγής λευκή πόλη ξυπνά.

Χραπ!

»Σιγά σιγά σκαρφαλώνει στον Υμηττό.

Χραπ!

»Στην Πεντέλη.

Χραπ!

»Στην Πάρνηθα.

Χραπ!

»Στον Καρέα.

Ανάμεσα στις πολυκατοικίες του Αγίου Σώστη και βορειότερα της Δάφνης και του Βύρωνα χάσκουν μικρά, ανεξήγητα κενά. Είναι τα προπολεμικά σπίτια που έχουν απομείνει και χάσκουν.»²⁸

Χραπ!

Στο Γεράνι, κάτω από την πλατεία Ομονοίας υπήρχε η ωραία βρύση.

Χραπ!

Οι κήποι του Γερανίου.

«Εκείνη την πρώτη σκεπαρνια

Χραπ!

»Σοφοκλέους, Γερανίου και Μενάνδρου την ένωσε βαθιά η εύμορφη γειτονιά. Από 'κει άρχισε το κακό.

Χραπ!

»Της έκαναν εγχείριση και της έβγαλαν την καρδιά από μέσα της. Εκεί ήταν η καρδιά της. Όταν έθαψαν τη βρύση η καρδιά της Αθήνας σταμάτησε. Πεθάναμε από δίψα. Μέχρι τότε κάθε πρωί εκείνο το μέρος εγινότανε ανάστατο από τις φωνές.»²⁹

Ακολουθεί σύντομο, κυριολεκτικά αστραπιαίο ιντερμέδιο ηθογραφίας. Σα να μην έγινε ποτέ.

ΤΡΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝΑΛΛΑΞ

«— Στάσου να γεμίσω μια στιγμή κερά Γιώργενα, μια στιγμή, γιατί έχω τη Βασιλικούλα άρρωστη.

— Μα έχω αράδα κυρά Σταμάταινα.

— Βρε, ασ' τη γυναίκα να γεμίση βρε.

— Έχω αράδα.

— Βρε, τράβα από 'δω.

— Μωρή, θα σου βγάλω τα μαλλιά.

— Άμε στο διάτανο παλιοκόριτσο.»³⁰

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

²⁸ Από το άρθρο/παρουσίαση του Δημήτρη Ρηγόπουλου, «Μοντερνισμός, το λάθος του 20ού αιώνα», εφ. *Καθημερινή*, 12/12/2010.

²⁹ Από τη σύγχρονη έκδοση της εφημερίδας *Μικρός Ρωμιός*, φύλλο 160, Απρίλιος 2010, σελ. 11.

³⁰ *ό.π.*, σελ. 12.

Αυτά πρέπει να διορθωθούν. Η Ελλάδα αλλάζει. Θα αλλάξει. Και θα αλλάξει για πάντα. Θα κάνουμε την επανάσταση του αυτονόητου πριν μας πάρουν με τις πέτρες. «Θα μας πάρουν όλους, όλους, με τις πέτρες.»³¹

Η ΜΥΡΤΙΣ

Μα δεν έχει πια πέτρες στην Αθήνα. Στην Αθήνα δεν βρίσκεις πια πέτρες, ούτε νερό, ούτε χώμα.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Περπατούσα στην ασφαλτο,
στη συμβολή των οδών Πανεπιστημίου και Πατησίων,
κι όπως περνούσα στο απέναντι πεζοδρόμιο,
και περπατούσα,
συνέβη κάτι απίστευτο,
αλλά συνέβη.
Ένωσα ότι τα πόδια μου
κολλούσαν στην ασφαλτο και την ξεμάλλιαζαν
και την κατέστρεφαν.
Έσκαγε η ασφαλτος κάτω από τα πόδια μου
και περπατούσα
και την ξεμάλλιαζα...

Ο θίασος περπατά και εν συνεχεία πετά.

Δεν ήταν ασφαλτος πια,
δεν ήταν ασφαλτος,
από κάτω έβγαινε το σφάλμα,
σκιζόταν κι έβγαινε το σφάλμα από κάτω και φαινότανε το χώμα,
έβγαινε το χώμα, μετά έβγαινε το χώμα,
και μόλις πάτησα το χώμα,
έφυγε το βάρος,
έφυγε το βάρος με το χώμα,
άρχισα να γίνομαι ελαφριά,
πιο ελαφριά...
πιο ελαφριά...
πιο ελαφριά...
πιο ελαφριά...
άρχισα να πετάω...
να πετάω...
μέσα στην Αθήνα
να πετάω...
πάνω από το χώμα της Αθήνας
και μετά
ξαφνικά, απότομα,
έ-πε-σα.

Ο θίασος γκρεμίζεται.

³¹ Περιφέρημη φράση από απόσπασμα ομιλίας του Γιώργου Παπανδρέου στη Βουλή των Ελλήνων (4/6/2010).

«Ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε.»³²

Η ΜΥΡΤΙΣ

1996: Μαρόκο. Η σύνοδος του Μαρακές. Πρωθυπουργοί και υπουργοί απ' όλο τον κόσμο! Συμφωνία: ο πολιτισμός, οι φυσικοί πόροι, η πρόσβαση στην παιδεία, στην υγεία, η πρόσβαση στην ενέργεια, στο νερό μετονομάστηκαν από αγαθά σε υπηρεσίες, δηλαδή σε προϊόντα, δηλαδή σε εμπορεύματα.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μην ακούς εσύ. Εσύ να με κοιτάξεις. Για να ζω. Ζω από σένα. Κλείσε τ' αυτιά σου.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Θα μας πάρουν όλους με τις πέτρες.

Η ΜΥΡΤΙΣ

(στον πρωθυπουργό)

Εσύ του χάρισες το νερό. Τώρα το νερό της Αθήνας του ανήκει. Του χάρισες το νερό. Μπορεί να το αγοράζει και να το πουλά. Μπορεί, άμα θέλει, να το κρύψει ή να το απαγορεύσει. Εσύ του χάρισες το νερό. Τώρα λοιπόν έχεις νερό; Μπορείς να μου δώσεις νερό; Έχω πέτρες. Έχεις νερό; Έχω πέτρες. Θέλεις πέτρες;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

(στον πρωθυπουργό)

Κλείσε τ' αυτιά σου εσύ. Μην ακούς εσύ. Εγώ ζω από τα μάτια σου. Από την έλξη των ματιών σου. Απ' αυτό ζω.

Προβολή βίντεο. Εικόνες μεγάλων ηγετών.

Τραγούδι: «Μπροστά στην αγάπη σου»

(Μουσική-στίχοι: Σπήλιος Μεντής / Ερμηνεία: Τζένη Βάνου)

«Μπροστά στην αγάπη σου καίω κεριά ταπεινό την καρδιά μου και τάμα κρεμώ τα όνειρά μου και τη σιωπηλή μου χαρά. Και σ' ευχαριστώ για τον πόνο που κλαίω μαζί και μεθάω, καμιά χάρη δεν σου ζητάω μια κι έχω ελπίδας φτερά. Το θάμπος της άνοιξης είδα και των αστεριών τη μαγεία στο δάσος χρυσήν ηλιαχτίδα και των βουνών τη σιωπή. Και μπρος στην εικόνα σου καίω λαμπάδα την έρμη ζωή μου κι ας κλείνω βαθιά στην ψυχή μου νεκρό το πικρό μου φιλί.»

³² Στίχος του Μανόλη Αναγνωστάκη από το ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρη του 1969 μ.Χ.», στο συλλογικό έργο *Δεκαοχτώ κείμενα*, α' έκδ. 1970, επανέκδ. Αθήνα: Κέδρος, 1994.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ: Ο ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΓΑΪΔΑΡΟΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Καλησπέρα. Είμαι η γυναίκα με το χώμα διότι σ' αυτή τη σακούλα υπάρχει χώμα. Δεν είμαι από την Αθήνα. Είμαι ξένη. Θα σας διηγηθώ λόγιες ιστορίες της υπαίθρου.

«Ο ορεσίβιος και ο παραθαλάσσιος γαΐδαρος: Αυτά τα δύο είδη δεν μοιάζουν σε τίποτα μεταξύ τους. Ο ορεσίβιος είναι γαϊδούρι με όλη τη σημασία της λέξης. Είναι μονίμως φορτωμένος σοβαρά φορτία: μπάζα, τσουβάλια και άλλα βάσανα. Ο άλλος, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν στα θέρετρα, έχει καταντήσει καρνάβαλος. Βέβαια, από τη στιγμή που κουβαλά στα καλντερίμια τουρίστριες είναι πολύ φυσικό να ποζάρει σε καρτ ποστάλ και σε φλας. Είναι αμφίβολο αν θα δεχόταν ποτέ να φορτωθεί μπάζα και άλλα σοβαρά φορτία. Το ότι την έχει ψωνίσει επιβεβαιώνεται σε πόζες και στάσεις ανφάς, όπου το ζώο γελάει και διακρίνεται εμφανώς ένα τεράστιο δόντι χρυσό και μια αστραφτερή οδοντοστοιχία. Ο γαΐδαρος αυτός διακρίνεται για τις διαστροφές και τις παρεκκλίσεις του. Έτσι, όταν το άλογο ανυποψίαστο τρώει στο σταύλο του άχυρο, ο παραθαλάσσιος γαΐδαρος εμφανίζεται με το λουλακί χαμόγελο και την αστραφτερή οδοντοστοιχία που είπαμε, όπως επίσης με караμέλες και ζάχαρες: “Θα πάθουν τα δόντια σου τερηδόνα με τα τριφύλλια και τα σανά και θα σαπίσουν τα ούλα σου αν δεν τα απολυμαίνεις με χλώρια” λέει στο άκακο άλογο, που πείθεται τελικά να δοκιμάσει λικέρ και οινοπνεύματα. “Ωραίο το χλώριο” λέει το άλογο και ο γαΐδαρος χαμογελά διαβολικά. Το αλκοόλ αυξάνεται καθ' οδόν και στο τέλος αυτής της μοιραίας οδού και της κατηφόρας το θύμα, το άλογο, καταντάει στουπί στο μεθύσι, σφουγγάρι, ράκος ηθικής συνειδήσεως. Όταν πια το άλογο στερηθεί κάθε καταλογισμού και αντίστασης, το γαϊδούρι πετάει τη μάσκα του και εμφανίζει την ακόλαστη φύση του στο θύμα του, με αποτέλεσμα το μουλάρι. Το μουλάρι. Το οποίο είναι σημείο και τέρας του πολιτισμού και τεκμήριο της πρόστυχης φύσης του γαϊδάρου. Λένε πως στα πανάρχαια χρόνια η εξουσία είχε περάσει στα χέρια αυτού του παραθαλάσσιου γαϊδάρου. Οι υπήκοοι υπέφεραν αφόρητα βάσανα από τα καπρίτσια του άρχοντα. Η διοίκηση ήταν διεφθαρμένη και φαύλη. Ο πρώτος μεγάλος ξεσηκωμός σημειώθηκε όταν ο γαΐδαρος απαίτησε από τα ζώα να φορούν σαμάρι ενώ ο ίδιος θα ήταν στεφανωμένος και ξεσαμάρωτος. Για να μη λέμε πολλά και ανώφελα, η κυβέρνηση έπεσε όταν ο κόσμος κουράστηκε να τρέχει σαμαρωμένος.»³³

Επαναστάτησαν όλοι...

επειδή έσπαζε η σπονδυλική τους στήλη στα δύο

και πλήγιαζαν τα πόδια τους

και τα κόκκαλά τους τσακίστηκαν

και ξεράθηκε από τη δίψα η γλώσσα τους

και τα πνευμόνια τους και η ψυχή τους είχαν πρηστεί

και μελάνιασαν από το κρύο και την ανέχεια και την κοροϊδία

και τις προσβολές και τους εξευτελισμούς

και δεν είχε μείνει τίποτε άλλο να φάνε εκτός από γαϊδουράγκαθο.

Και δεν τους είχε μείνει τίποτε άλλο να υπερασπιστούν εκτός από το πετσί τους.³⁴

Και δεν άντεχαν άλλο.

Τότε!

³³ Γιώργος Βασιλάκος, «Ιστορίες με ωραία διδάγματα», από τη συλλογή, *Όμηροι των σκιών*, Αθήνα: Ύψιλον, 2011.

³⁴ Η φράση παραπέμπει στο τραγούδι “Así está la Cosa” του αργεντίνικου hip-hop συγκροτήματος Actitud Maria και αναφέρεται στα γεγονότα που ακολούθησαν τη χρεωκοπία της Αργεντινής. Περιέχεται στο εξαιρετικό ντοκυμανταίρ του Αργεντινού σκηνοθέτη Fernando Solanas *Memorias del saqueo* (2004), όπου περιγράφεται η πορεία της Αργεντινής προς το ξεπούλημα, τον εξευτελισμό και τη χρεωκοπία εξαιτίας των χειρισμών της πολιτικής της ηγεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: Η ΕΛΞΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Τότε. Αυτά ανήκουν στο τότε. Δεν θα γυρίσουμε στο τότε. Σήμερα! Η έλξη της Αθήνας!

Μουσική

Η έλξη της Αθήνας είναι κάτι το αξιοθαύμαστο και την ίδια στιγμή ανεξήγητο. Από πού προέρχεται αυτή η έλξη; Πού βρίσκεται το κέντρο της Αθήνας; Ο πυρήνας; Πού αισθάνεστε ασφαλείς; Πείτε μου πώς μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός ότι μια ανθρώπινη μάζα που διαρκώς πληθαίνει, έλκεται από ένα τσιμεντένιο καμίνι; Θέλετε να είστε ο ένας δίπλα στον άλλο;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Όσο πληθαίνουμε τόσο πιο ζεστά είναι εδώ.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Και τόσο πιο βρομερά είναι.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θέλετε να είστε στα ζεστά; Αναζητήστε το κέντρο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Το κέντρο μετατοπίζεται.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Κάνει ζέστη βαθιά ως τη νύχτα, τ' άστρα πετάνε σκνίπες, πίνω άγουρες γκαζόζες και διψώ.»³⁵

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θέλετε ασφάλεια; Να μην κινδυνεύετε να σας πετάξουν καμιά μολότωφ;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Ο ουρανός. Εμένα με φοβίζει ο ουρανός, γίνεται μωβοκόκκινος, έχει ένα περίεργο χρώμα τη νύχτα.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Εμένα δεν με φοβίζει.

³⁵ Γιώργος Σεφέρης, «Γράμμα του Μαθιού Πασκάλη» (1928), «Δοσμένα», *Τετράδιο Γυμνασμάτων*, Αθήνα: α' έκδ. 1940, επανέκδ. Ίκαρος, 1993.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Ούτε κι εμένα με φοβίζει.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Πού αισθάνεστε ασφαλείς; Μη φοβάστε. Πού είναι το κέντρο; Γύρω-γύρω από την Αθήνα έχει βουνά. Την Πεντέλη, την Πάρνηθα και τον Υμηττό. Από την άλλη μεριά θάλασσα. Τοπογραφικά κάπου θα πρέπει να βρίσκεται το κέντρο. Ένα σημείο που απέχει το ίδιο από τα τρία βουνά και τη θάλασσα.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Πάλι μετατοπίζεται το κέντρο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Τι θέλουν όλοι αυτοί που λένε
πως βρίσκονται στην Αθήνα ή στον Πειραιά;
Ο ένας έρχεται από τη Σαλαμίνα και ρωτάει τον άλλο μήπως “έρχεται εξ Ομονοίας”.
“Όχι έρχομαι εκ Συντάγματος” απαντά κι ειν’ ευχαριστημένος
“βρήκα το Γιάννη και με κέρασε ένα παγωτό”.
[...]
Παράξενος κόσμος που λέει πως βρίσκεται στην Αττική
και δε βρίσκεται πουθενά.»³⁶

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Σας αρέσει να νιώθετε το βάρος των άλλων; Σας αρέσει να αφήνετε το βάρος σας πάνω στους άλλους; Αναπνεύστε.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Οι ουρανοξύστες της Νέας Υόρκης δε θα γνωρίσουν ποτέ τη δροσούλα που κατεβαίνει στην Κηφισιά.»³⁷

Η ΜΥΡΤΙΣ

Μετατοπίζεται. Μετατοπίζεται.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Μας ερήμωσε η ζωή κι οι αττικοί ουρανοί κι οι διανοούμενοι που σκαρφαλώνουν στο ίδιο τους κεφάλι
και τα τοπία που κατάντησαν να παίρνουν πόζες από την ξεραΐλα κι από την πείνα.»³⁸

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

³⁶ Γιώργος Σεφέρης, «Με τον τρόπο του Γ.Σ.» (1936), *ό.π.*

³⁷ Γιώργος Σεφέρης, «Γράμμα του Μαθιού Πασκάλη», *ό.π.*

³⁸ *Αύτ.*

Βρείτε ένα μέρος όπου αισθάνεστε ασφαλείς.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Στο Mall αισθάνομαι ασφαλής...

Η ΜΥΡΤΙΣ

Είναι πολύ ωραία στο Mall. Νομίζεις πως δεν ζεις στην Ελλάδα, πως είσαι κάπου στην Ευρώπη.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Το Mall είναι αυθαίρετο. Θα το γκρεμίσουν;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μη φοβάστε. Κανείς δεν θα το γκρεμίσει.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Φοβόμαστε.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Να μην το γκρεμίσουν. Εδώ αισθάνομαι ασφαλής. Και σαν πολίτης ασφαλής.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Δεν μπορεί από τη μια στιγμή στην άλλη να σου έρθει μια μολότωφ.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Δεν μπορεί ο καθένας να μου πετάξει μια μολότωφ.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Προσοχή! Μια μολότωφ μπορεί να σου έρθει από 'κει που δεν το περιμένεις. Ο καθένας μπορεί να σας πετάξει μια μολότωφ.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Όχι. Εδώ δεν μπορεί. Εδώ είναι ένα ζεστό κουκούλι.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Ναι. στο Mall δεν μπορούν να πλασάρουν ναρκωτικά στο παιδί μου.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Το κέντρο μετατοπίζεται πάλι. Ανάλογα με το πού θα πας στην Αθήνα έχεις την αίσθηση πως είσαι σε άλλη πόλη. Αν πας στην Ευριπίδου θα νιώσεις πως είσαι στη Μέση Ανατολή. Στο Mall νομίζεις πως είσαι στην Αμερική. Δηλαδή πειράζει που με έλκει περισσότερο η Νέα Υόρκη από την Καμπούλ;³⁹

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εσύ γιατί θέλεις να μάθεις πού είναι το κέντρο της Αθήνας; Θέλεις να πας;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Εγώ δεν χρειάζεται να μάθω. Και δεν χρειάζεται να πάω. Εσείς πρέπει να ξέρετε. Για να μάθετε την ιστορία σας. Ποιοι είστε στην πραγματικότητα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Εσύ τι είσαι;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θα τα πούμε αργότερα αυτά.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Εσύ τι ακριβώς είσαι;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ & Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Σε παρακαλώ, μη δημιουργείς πρόβλημα τώρα. Δεν υπάρχει λόγος.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Θα τα πούμε αργότερα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Όχι, τώρα να τα πούμε. Γιατί γελάς; Γιατί γελάς;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ & Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Σε παρακαλώ, ας φύγουμε. Έλα να φύγουμε.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Καλά λέει. Εσύ γιατί γελάς;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

³⁹ Φράσεις από συνεντεύξεις πολιτών που περιέχονται στο άρθρο-ρεπορτάζ της Ντίνας Δασκαλοπούλου: «Πάρκα vs malls» περ. *Έψιλον* (εφ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία), 4/10/2009, σσ. 38-48.

Ηρεμήστε. Σας παρακαλώ, ηρεμήστε.
Έχετε χάσει την ψυχραιμία σας. Χρειάζεστε χρόνο.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Ελάτε, πάμε να φύγουμε.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Όχι, να μας πει ποιος είναι και γιατί τα λέει αυτά τόση ώρα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Πες τι είσαι εσύ!

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Εν πάση περιπτώσει...

Κρίμα...

Κυρίες και κύριοι ας διακόψουμε για λίγο. Για να επανέλθει η ηρεμία.

Όλα χρειάζονται το χρόνο τους.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Να πεις ποιος είσαι και τι ρόλο βάρας.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δεν θα ήθελα να διακόψω τώρα οριστικά την παράσταση.

Δεν είναι μέσα στις προθέσεις μου.

Αυτό δεν θα είναι καλό για κανέναν.

Δεν σας συμφέρει. Δεν συμφέρει κανέναν σας.

Αυτό θα σημαίνει χρεωκοπία.

Αν και είμαι σίγουρος

πως εσείς είστε όλοι προετοιμασμένοι για τα χειρότερα.

Έχετε αντοχές.

Σας βοηθά ο φόβος. Και η ελπίδα.

Τόσο καιρό μετράτε τις ώρες,

τις ημέρες,

τις εβδομάδες.

Κάνετε υπομονή και δεν μιλάτε.

Θα είναι κρίμα να μη δείτε το τέλος.

Αυτό που χρειάζεστε είναι λίγη περισσότερη απόσταση.

Χρειάζεστε ένα ηλεκτροσόκ.

Διάλειμμα!

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ: ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΣΟΚ

Ο θίασος εκτελεί εργασίες τακτοποίησης και καθαριότητας στο χώρο.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Όλα τα ζώα είναι όμορφα, ακόμα και τα ποντίκια...

(στον πρωθυπουργό)

Σε πιστεύω. Όρμα, σε πιστεύω. Δεν βλέπω. Θέλω μόνο ν' ακούω.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Καλησπέρα. Είμαι ο πρωθυπουργός. Ιατρός. Παντοτινός.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Νομίζεις.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Θέλω να σας χαρίσω μέσα απ' την ψυχή μου τη μνήμη του ηλεκτροσόκ.

Εγώ,

ως πρωθυπουργός-ιατρός, εισήγαγα το ηλεκτροσόκ.

Αρχικά στο Δρομοκαΐτειο και ύστερα στον υπόλοιπο πληθυσμό μέχρι και σήμερα.

Το ηλεκτροσόκ πραγματικά δεν προκαλεί σωματικό πόνο.

Να! Βλέπεις; Πόνεσες;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Προκαλείς αέρα.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Ορίστε. Δεν προκαλεί πόνο. Μόνο φόβο.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Είναι σαν την τσιμεντοκολόνα.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εγώ, αν δεν είχα κάνει ηλεκτροσόκ, δεν θα ήμουν καλά τώρα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Δημιουργείς αέρα!

Αααα... Οι πρωθυπουργοί δημιουργούν τον αέρα!

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μήπως υπερβάλλετε λίγο;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Ααα... Οι άνθρωποι κάνουν πως δεν καταλαβαίνουν, κι εσύ τους πετάς πάνω στο πρόσωπο αστραπές και βροντές!

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Να! Πάλι δεν πόνεσες! Μόνο τρώμαξες. Το ηλεκτροσόκ λοιπόν δεν προκαλεί σωματικό πόνο. Εντούτοις, προκαλεί έντονο φόβο και αποστροφή, γι' αυτό και συνηθίζετε να το ενοχοποιείτε για διάφορες, πραγματικές ή φανταστικές, ενοχλήσεις που νιώθετε. Στην ίδια πλάνη πέφτετε όλοι.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Δηλαδή εσύ φέρνεις καταιγίδες...

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Μπορεί.

Τώρα όμως θέλω να σας πω μια ιστορία.

«Το 1945 λοιπόν, ο πληθυσμός στο Δρομοκαϊτσιο ήταν πολύ μειωμένος διότι, αφού όλοι οι άνθρωποι στην Αθήνα πέθαιναν απ' την πείνα, βέβαια οι άρρωστοι πεθαίνανε σε πολύ μεγαλύτερες αναλογίες. Εκείνο που μας βοήθησε πάρα πολύ ήταν το ηλεκτροσόκ.»⁴⁰

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εγώ, αν δεν είχα κάνει ηλεκτροσόκ, δεν θα ήμουν καλά τώρα.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

«Θυμάμαι λοιπόν το πρώτο μηχάνημα ηλεκτροσόκ που κάναμε με τον Γεωργούλα που ήταν μηχανικός.

Ξεκινήσαμε παιδιά, στο κέντρο της Αθήνας, να παίζουμε και να φτιάχνουμε ραδιόφωνα.

Η ιστορία ξεκίνησε δηλαδή τότε, πώς να σας πω, μ' έναν τρόπο τελείως παιδικό.

Φίλες και φίλοι, έφηβος όταν ήμουν είχα δει, θυμάμαι μέσα στο σκοτάδι, ένα βράδυ εκεί που κοιμόμασταν,

⁴⁰ Ολόκληρη η σκηνή αυτή με το ηλεκτροσόκ είναι βασισμένη σε σύνθεση αποσπασμάτων από αφήγηση ψυχιάτρου, η οποία περιέχεται στο: Μαρία Φαφαλιού, ό.π. σσ. 185-186.

μια ξαδέρφη μου η οποία έβγαζε το κομπινεζόν της...
νά τα μάτια μου εμένα!
Έβγαζε το κομπινεζόν της και καθώς το έβγαζε
έκανε τοπικό ηλεκτρισμό.
Νόμιζα τότε ότι έκανα μεγάλη ανακάλυψη και λέω:
παράγει ηλεκτρισμό ο εγκέφαλος.
Άρχισα λοιπόν να διαβάζω,
[για] να βεβαιωθώ ότι υπάρχει τέτοια πιθανότητας
να παράγει ηλεκτρισμό ο εγκέφαλος.
Το '47 παρέλαβα.
Εξελέγην.
Παρέλαβα χάος.
Ως διοίκηση επέφερα αποτέλεσμα με το ηλεκτροσόκ.
Είχα φτάσει να κάνω στο Δρομοκαϊτσιο το ρεκόρ πλέον
–γιατί ήμουν νέος και ήθελα να κάνω και ρεκόρ!–
των σαράντα ηλεκτροσόκ
την ώρα.»⁴¹

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Αυτός ο άνθρωπος πηγαίνει κλαίγοντας.
Κανείς δεν ξέρει να πει γιατί.
Κάποτε νομίζουν πως είναι οι χαμένες αγάπες.
Σαν αυτές που μας βασανίζουν τόσο.
Στην ακροθαλασσιά με τα γραμμόφωνα.

Οι άλλοι άνθρωποι φροντίζουν τις δουλειές τους.
Ατέλειωτα χαρτιά, παιδιά που μεγαλώνουν.
Γυναίκες που γερνούνε δύσκολα.
Αυτός έχει δυο μάτια σαν παπαρούνες.
Σαν ανοιξιάτικες κομμένες παπαρούνες.
Και δυο βρυσούλες στις κόχες των ματιών.

[...]

Άλλοι τον άκουσαν να μιλά μοναχό καθώς περνούσε.
Για σπασμένους καθρέφτες πριν από χρόνια.
Για σπασμένες μορφές μέσα στους καθρέφτες.
Που δεν μπορεί να συναρμολογήσει πια κανείς.
Άλλοι τον άκουσαν να λέει για τον ύπνο.
Εικόνες φρίκης στο κατώφλι του ύπνου.
[Τα] πρόσωπα ανυπόφορα από τη στοργή.

Τον συνηθίσαμε είναι καλοβαλμένος και ήσυχος.
Μονάχα που πηγαίνει κλαίγοντας ολοένα.
Σαν τις ιτιές στην ακροποταμιά που βλέπεις απ' το τρένο.
Ξυπνώντας άσχημα κάποια συννεφιασμένη αυγή.

Τον συνηθίσαμε, δεν αντιπροσωπεύει τίποτε.
Σαν όλα τα πράγματα που έχετε συνηθίσει.

⁴¹ Αύτ.

Και σας μιλώ γι' αυτόν γιατί δε βρίσκω τίποτε
που να μην το συνηθίσατε.
Προσκυνώ.»⁴²

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Σεφέρης.
Συνεχίζω.
«Το δύσκολο ήταν η πρώτη φορά.
Τότε, το '45-46 μιλάμε, αμέσως μετά την κατοχή,
ο υποδιευθυντής, ο Αθανασάκος,
βρήκε έναν άρρωστο ο οποίος ήταν εγκαταλελειμμένος από όλους,
τον Παρασκευά.
“Πάρε τον Παρασκευά”, μου είπε.
Και πρότεινε να δοκιμάσουμε σ' αυτόν,
ο οποίος
κι αν μας τύχαινε κάποιο ατύχημα
δεν θα μπορούσε να βρεθεί κανένας
ο οποίος να μας δημιουργήσει πρόβλημα.
Και έτσι δοκιμάσαμε το πρώτο ηλεκτροσόκ
σ' αυτόν.
Δοκιμάσαμε λοιπόν το πρώτο ηλεκτροσόκ
στον Παρασκευά.
Φυσικά εγώ έπρεπε να πατήσω το κουμπί,
να δώσω το ηλεκτροσόκ.
Του έδωσα μια πολύ μικρή δόση.
Μέσα το εργαστήριο ήταν γεμάτο από κόσμο που περίμενε να δει:
Θα γίνει ηλεκτροσόκ; Δεν θα γίνει ηλεκτροσόκ;
Και πάτησα το κουμπί.
Τίποτα.
Ο άρρωστος δεν μίλαγε φυσικά από ετών,
ήταν εγκαταλελειμμένος,
πατάω δεύτερο κουμπί, τίποτα.
Εν τω μεταξύ,
πριν να πατήσω τρίτο,
γυρίζω γύρω μου,
ούτε οι μισοί δεν είχαν μείνει!
Φοβόντουσαν –μην και πεθάνει ο άνθρωπος–
να πούνε ότι παρευρέθησαν
και δεν με σταμάτησαν.
Πατάω τρίτο κουμπί,
έδωσε λίγο ρεύμα
και σταμάτησε.
Ε, τότε μείναμε με τον Αθανασάκο
οι δυο μας.
Οι άλλοι φύγανε.
Εγώ, τόλμησα!
Ύστερα πάτησα συνέχεια το κουμπί
μέχρι που έκανε τον επιληπτικό παροξυσμό.

⁴² Γιώργος Σεφέρης, «Αφήγηση», *Ημερολόγιο Καταστρώματος Α'* (1940), συγκεντρωτική έκδοση: *Ποιήματα*, Αθήνα: Ίκαρος, α' έκδ. 1972, επανέκδ. 1998.

Γιατί δεν είχε λειτουργήσει όμως με την πρώτη;
Κάναμε έρευνες,
ψάξαμε να βρούμε πού ήταν το πρόβλημα.
Τελικά βρήκαμε ότι το πρόβλημα ήταν οι νοικοκυρές
που άναβαν όλες μαζί τις κουζίνες τους στην Αθήνα το πρωί, την ίδια ώρα.
Εκείνη την εποχή το ρεύμα στην πόλη της Αθήνας
στις 11 με 12 η ώρα που δούλευαν τις κουζίνες δεν ήταν 220 βολτ.
Μετά το μετρήσαμε
και το βρήκαμε γιατί δεν δίναμε αρκετό ρεύμα.
Βρήκαμε ότι τα βολτ της Αθήνας δεν ήταν σταθερά
λόγω του μαγειρέματος.
Λύσαμε το πρόβλημα και μετά, ξέραμε.
Μετράγαμε κάθε φορά πόσο είναι το ρεύμα της Αθήνας σε βολτ
για να ξέρουμε πόσο θα δώσουμε στους αρρώστους!
Ένα σωρό δυσκολίες.
Εντούτοις όμως, επέτυχε.
Ο Παρασκευάς έγινε καλά, βρήκε το όνομά του,
βρέθηκε ότι είναι από το Άργος Ορεστικόν, βρέθηκαν κι οι συγγενείς του.
Ο άνθρωπος εκυκλοφόρησε στην Αθήνα!»⁴³

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Κι εγώ, αν δεν είχα κάνει ηλεκτροσόκ, δεν θα ήμουν καλά τώρα. Μου 'καψε τα κακά
κυκλώματα. Όπως μου είπε κι ο πρωθυπουργός:
«Ελένη μου, μ' αυτόν τον τρόπο
καταργούνται τα κακά κυκλώματα.
Τα καλά κυκλώματα ζωοποιούνται και επιζούν.
Δεν μπορούσα να το καταλάβω εγώ στην αρχή αλλά τώρα το διαπιστώνω...
Χημικά εργοστασιάκια είμαστε!»⁴⁴

⁴³ Από το: Μαρία Φαφαλιού, *ό.π.*

⁴⁴ Από προφορική μαρτυρία νοσηλευόμενου στο Δρομοκαϊτείο, *ό.π.*, σελ 186.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ: ΤΑ ΑΣΤΡΑ

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Όλα αυτά ανήκουν στο παρελθόν της Αθήνας.
Μας διαφεύγουν.
Μας ξεγλιστρούν.
Είναι αδύνατον να τα ξαναζήσουμε.
Όμως, απόψε το βράδυ, κάτι μπορεί να νιώσουμε.
Να μια κυρία που επιμένει στο τότε, στο κάτι, στο κάπου.
Έχει δικαίωμα κι αυτή να μιλήσει.
Μίλα «τότε»!

Σκοτάδι

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Άναψε ένα κερί, άναψε δεύτερο κερί, άναψε και τρίτο κερί. Τώρα έχουν ανάψει όλα τα κεριά. Ιδού η νύχτα της Αθήνας. Ιδού η νύχτα της Αθήνας μέσα στα νεκροταφεία που τοποθετούν τους νεκρούς τους σε ταφικές πολυκατοικίες. Ο ένας πάνω στον άλλον. Γιατί η ανάγκη να θάβουν τον έναν πάνω στον άλλον είναι μια μεγάλη ανάγκη. Τοποθετούνται οι νεκροί και λένε οι ζωντανοί: Εδώ βρίσκεται ο πατέρας μου, ο παππούς σου, η θεία σου, η γιαγιά σου λένε οι ζωντανοί στα παιδιά τους. Σε ποιον όροφο; Η νύχτα της Αθήνας δεν έχει άστρα, όπως η νύχτα του χωριού. Στο χωριό οι νεκροί αναλήφθηκαν, δεν έχουν καφάσινα ταβάνια, πέρασαν στο χώμα, πέρασαν στα ποτάμια, πέρασαν στα δέντρα, πέρασαν στον αέρα αυτοί είναι οι άπειρες λάμπες του θόλου, αυτοί είναι ο έναστρος φωτεινός ουρανός. Στην Αθήνα δεν έχει άστρα η νύχτα τους γιατί πλέον δεν έχουνε αναπαυμένους... μόνο πεθαμένους.⁴⁵
Γι' αυτούς, δεν τέλειωσε ποτέ η ασφυξία της Κατοχής.

Η τσιμεντοκολόνα που κρέμεται πάνω από τη σκηνή φωτίζεται.

⁴⁵ Γιώργος Βασιλάκος, «Οι άπειρες λάμπες του θόλου», από τη συλλογή, *Υπαίθριοι στοχασμοί και φαινόμενα*, Κοζάνη/Αθήνα: Θεραπευτήριο Ν. Σπινάρη/Εκδόσεις Εντροπία, 2002, σελ. 62.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ: ΚΑΤΟΧΗ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ

Η ΜΥΡΤΙΣ

Παναγία μου!

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μη φοβάστε. Δεν ήρθε ακόμα η ώρα. Σηκωθείτε! Σηκωθείτε αγαπητή μου! Η Κατοχή! Η ιστορία σας. Αφηγηθείτε την. Δεν βλέπω. Ακούω. Μίλα παρελθόν!

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Στην Κατοχή κανείς Αθηναίος δεν ε γνώριζε εάν το βράδυ θα επέστρεφε εκ της εργασίας του στο σπίτι του... και κανείς δεν ε γνώριζε αν την επομένη θα εξήρχετο απ' αυτό ζωντανός. Ήταν καθημερινή η αναμονή μιας δυστυχίας. Η αιτία του άγχους αυτού δεν ήταν ολότελα συνειδητή για τους πολλούς... και τώρα δε διατηρούμε απ' αυτό παρά μian ανάμνηση αόριστης οδύνης. Τίποτε δεν ήταν πιο οδυνηρό από το αόριστο... το αόριστο, εξακολουθητικό, και διάχυτο αυτό άγχος...»⁴⁶

«Το σπίτι μας στην Αθήνα μέχρι το 1940 ήταν παράδεισος από τη χαρά. Και ξαφνικά όλα σταμάτησαν. Το σπίτι μας έγινε τάφος. Έξω στο δρόμο περπάταγες στην Αθήνα κι έβλεπες κάθε πενήντα μέτρα νεκρό, πεθαμένο κάτω στο χαντάκι. Είχες ένα κοστούμι, είχες ένα ζευγάρι ρούχα, είχες κάποιο ρούχο, το 'διδες έξω κι έπαιρνες λάδι ή καρπό και ζούσες. Ενώ αν δεν είχες...»⁴⁷

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Ενώ αν δεν είχες, πέθαινες.
Πέθαιναν;
Γιατί δεν το λες;
Πέστα πιο γρήγορα.

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Η πείνα μας έριξε άρρωστους στο στρώμα. Κάθε μέρα πεθαίνανε τέσσερις πέντε. Εκεί που καθόμασταν στο κρεβάτι λέγανε τα παιδιά “πες χαιρετίσματα στους δικούς μου” και πεθαίνανε. Στην αρχή μείναμε άταφοι στα πεζοδρόμια της Αθήνας κι ύστερα πέρναγαν κάρα των σκουπιδιών στην οδό Σταδίου, στην οδό Σόλωνος και μας μάζευαν βρώμιους. Κατά χιλιάδες πολλές λιγοστεύαμε και κανείς δε μας μέτραγε.»⁴⁸
Έπαθαν απάθεια.

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Αυτά τα θυμάμαι κι εγώ. Ήταν πριν διοικήσω. Ήμουν νέος ιατρός τότε και όλοι μου ζητούσαν διαγνώσεις.

«Εξόν από το πλήθος των τυπικών ψυχονευρώσεων, που αναπτύχθηκαν μετά την Κατοχή

⁴⁶ Προφορική μαρτυρία, στο: Μαρία Φαφαλιού, ό.π., σελ. 149.

⁴⁷ Προφορική μαρτυρία, στο: Μαρία Φαφαλιού, ό.π., σελ. 157-158.

⁴⁸ Αύτ.

στου Γκύζη, την Καισαριανή και άλλες περιοχές, μπορεί κανείς να διαπιστώσει σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού, στην Κυψέλη, την Αχαρνών, την Πατησίων, το Παγκράτι, ελαφρά ψυχοσωματικά σύνδρομα με τρόμο των άκρων, άφθονη εφίδρωση, ανασκιρτήματα σε λίγο πιο έντονα ερεθίσματα, ευσυγκινησία... Ακόμα νομίζουμε ότι έχει συντελεσθεί μια πιο καθολική μεταβολή σε ολόκληρο τον πληθυσμό, που έχασε το αυθόρμητό του γέλιο και έμαθε να δέχεται τα γεγονότα με μεγαλύτερη απάθεια...»⁴⁹

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Απάθεια;
Είστε απαθείς; Μη φοβάστε.
Τι σημαίνει απάθεια;
Απάθεια κατά τη γνώμη μου σημαίνει απουσία φόβου.
Θα σας αποκαλύψω μια προσωπική μου εμπειρία:
Πριν από χρόνια δούλευα σε συνθήκες εξαιρετικά δύσκολες.
Η όλη υπόθεση απαιτούσε από μένα υπέρβαση.
Έπρεπε να ξεπεράσω τις ηθικές μου αναστολές.
Εγώ αδυνατούσα να ανταποκριθώ. Ένιωθα αδύναμος. Ανεπαρκής.
Αυτά ακριβώς τα συναισθήματα μπλόκαραν την αποτελεσματικότητά μου.
Ήταν εφιάλτης αλλά βούτηξα στον εφιάλτη. Μηδένισα.
Και μέσα σε επτά μήνες έπαψα να αισθάνομαι δυσφορία.
Μπορούσα να αντιμετωπίσω το οτιδήποτε.
Όσο κι αν αυξάνονταν οι απαιτήσεις, εγώ ήμουν εκεί γι' αυτές.
Αυτό ήταν αποκαλυπτικό και για μένα τον ίδιο.
Όσο περιόριζα τις αναστολές μου τόσο αυξάνονταν οι δυνατότητές μου.
Η απάθεια λοιπόν δεν είναι απαραίτητα κάτι κακό.
Σημαίνει απόσταση από τα γεγονότα. Σημαίνει σταθερότητα, σημαίνει ψυχραιμία.
Οι Άγγλοι ναυτικοί στην καταστροφή της Σμύρνης
παρακολουθούσαν από την κουπαστή του πλοίου τους τα γεγονότα
στις πέντε το απόγευμα.
Ήταν η ώρα του τσαγιού και άνοιξαν δυνατά τη μουσική.
Αλλιώς, τι έπρεπε να κάνουν;
Να βούλιαζαν κι αυτοί;
Ας επιστρέψουμε όμως στην Κατοχή.
Οι ερωτευμένοι τι έκαναν στην Κατοχή;
Έχω ακούσει ότι σε περιόδους πολέμου
ο έρωτας φουντώνει.
Τα κορμιά ζητούν παράφορα το ένα το άλλο.

Η ΜΥΡΤΙΣ

Αυτό είναι ένστικτο, παρόρμηση. Εγώ ξέρω μια ιστορία για έναν έρωτα, για ένα ζευγάρι.
Ήταν πολύ ερωτευμένο.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Μιλήστε μας, παρακαλώ, για 'κείνο το ζευγάρι.
Παρακαλώ.
Με εκείνη την παλαιά σας γλώσσα
που τόσο αγαπώ.

⁴⁹ Από τα αρχεία του Δρομοκαϊτείου, στο Μαρία Φαφαλιού, ό.π., σελ. 151-152.

Τι έκανε εκείνη;

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Εκείνη, την 7/9/1943, κατόπιν αεροπορικού βομβαρδισμού υπέστη εγκεφαλική διάσεισιν και ρινορραγίαν. Έκτοτε κεφαλαλγία μετ' ιλίγγων, [...] καθώς και συνεχείς φόβοι επικείμενης αεροπορικής επιδρομής, συνεπεία των οποίων επεζήτει διαρκώς να απομακρυνθεί εκ του Πειραιώς ένθα έλαβε χώραν ο βομβαρδισμός. Βαθμηδόν παρετηρείτο γενικότερα αλλοίωσις της συμπεριφοράς της: επεθύμει την μόνωσιν, απέφευγε τας συναναστροφάς με τα αγαπητά της πρόσωπα, κατέστη περίλυπος. Κατέστη περίλυπος.»⁵⁰

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Εκείνος τι έκανε;

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Ηργάσθη ως λογιστής επί μίαν δεκαετίαν, απολυθείς λόγω καταργήσεως της θέσεώς του. Απολυθείς. Υποφέρων οικονομικώς πάντοτε. Τύπος κλειστός, ευγενής, πρᾶος, εργατικός και αισιόδοξος. Το 1939 γάμος εξ έρωτος. Τέκνα 2, θήλεα. Ο γάμος ατυχής. Μετά την Κατοχή παρουσίασεν απότομον μεταβολήν του χαρακτήρος του, ήρχισεν να αδιαφορεί, εβᾶδιζεν κατά τρόπον ασταθήν, απέφευγε να ομιλεί...»⁵¹

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Κατέστη δυσλειτουργικός.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Κι εκείνη... Τι έκανε;

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Ο ύπνος της ήρχισε να γίνεται πολύ δύσκολος. Κατά το τέλος Δεκεμβρίου ηγέρθη νύκτα τινά αποτόμως και ήρξατο παραληρούσα.»⁵²

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Εκείνος;

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Ουδόλως ανεγνώριζε τους οικείους του. Πολλάκις εκρύπτετο κάτωθεν της κλίνης.»⁵³

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

⁵⁰ Αύτ.

⁵¹ Αύτ.

⁵² Αύτ.

⁵³ Αύτ.

Εκείνη;

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Τελεία έλλειψις προσανατολισμού. Μορφάζει συνεχώς, υβρίζει σκαιώς, πτύει τους πλησιάζοντες και επιτελεί διαφόρους ασέμνους κινήσεις συνοδεύουσα αυτές υπό αναλόγων εκφράσεων.»⁵⁴

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Κι εκείνος;

Η ΜΥΡΤΙΣ

«Ήρξατο ρίπτων εκ του παραθύρου τα πράγματά του. Ερρίφθη κατόπιν και ο ίδιος.»⁵⁵

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Γιατί τόσο δράμα;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Τι είπες;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Γιατί σας έλκει η τραγωδία; Γιατί σας έλκει η οδύνη;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Εσύ δεν της ζήτησες να μιλήσει;

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Εγώ της ζήτησα να μιλήσει για τον έρωτα, όχι για τον άτυχο γάμο.
Γιατί τόσο θλίψη; Γιατί τόσο δράμα;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Δεν άρχισε ακόμα το δράμα. Τώρα αρχίζει. Το Δεκέμβρη.
Το Δεκέμβρη ο Τσώρτσιλ βιάζεται να βγει στο μπαλκόνι της Μεγάλης Βρετανίας.
Η διαδήλωση στο Σύνταγμα χτυπήθηκε απ' τους Εγγλέζους.
Από 'κει αρχίζει ο Δεκέμβρης.
Εσύ τι θυμάσαι απ' το Δεκέμβρη;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Ψυχοσωματικά σύνδρομα σε όλο τον πληθυσμό.

⁵⁴ Αύτ.

⁵⁵ Αύτ.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Όχι, όχι, δεν σε ρωτάω για τον πληθυσμό.
Απ' την Αθήνα, τι θυμάσαι από 'κείνο το Δεκέμβρη;

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

«Δυστυχώς, θυμάμαι τα πάντα, εκτός από μερικά που μου είναι δυσάρεστα. Τότε τα απωθώ με όλη μου τη δύναμη κάπου, υποσυνείδητο ή αλλού, δεν ξέρω, και τα ξεχνάω.»⁵⁶

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Εσύ θυμάσαι κάτι;

Η ΜΥΡΤΙΣ

Εγώ θυμάμαι τον Γιάννη Πρετεντέρη,
τον δημοσιογράφο του Μέγκα.
Στην τηλεόραση έκανε υπερωρίες, αυτό θυμάμαι,
ήταν πολύ θυμωμένος με τις καταστροφές.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Οι φοιτητές με τηλεβόες καλούσαν σε συγκέντρωση στο Δημοτικό Σχολείο της Κυψέλης – υπάρχει ίσαμε σήμερα. Αυτή η συγκέντρωση βομβαρδίστηκε απ' το Λυκαβηττό. Όλμοι, πυροβόλα, πέντε νεκροί. Συγκροτήθηκε ο λόχος των φοιτητών. Βαφτίστηκε Λόρδος Βύρων. Πήρε θέση στα Εξάρχεια και όλη η οργάνωση, οι γιάφκες, τα μέρη συγκέντρωσης ήταν γύρω-γύρω απ' τα Εξάρχεια. Ο λόχος πολέμησε στα Εξάρχεια όλο το Δεκέμβρη. Οι Εγγλέζοι είχαν πολυβολεία. Πιάνανε τα μπαλκόνια, τα οχύρωναν με σακιά, έβαζαν πολυβόλα και έλεγχαν τους δρόμους.»⁵⁷

Ο ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΤΣΙΠΕΤΡΟΣ

Υποστράτηγος Κατσιπέτρος.
Εμείς τελικά τα καταφέραμε.
Εσείς;
Ας μη γελιόμαστε.
Το πρόβλημα, η δυσχέρεια των Εξαρχείων δεν είναι κάτι καινούργιο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Εμείς, για να μη βγαίνουμε στους δρόμους, ανοίγαμε τρύπες στους τοίχους των σπιτιών κι έτσι κινούμασταν από σπίτι σε σπίτι. Αλλά όταν έπρεπε να περάσουμε απέναντι ήταν ολόκληρη ιστορία.»⁵⁸

⁵⁶ Φράση του Ανδρέα Παπανδρέου, σύμφωνα με μαρτυρία του Θεόδωρου Πάγκαλου, στο: «Όταν ο Πάγκαλος γνώρισε για πρώτη φορά τους “κοπρίτες”», στη στήλη *Μαρτυρίες* (επιμ. Ηλίας Κανέλλης), εφ. *Τα Νέα*, 15-16/1/2011.

⁵⁷ Η αφήγηση της Γυναίκας με τα λάθος ρούχα για τα Δεκεμβριανά, η οποία παρατίθεται εντός εισαγωγικών, βασίζεται στη συνέντευξη του Μάνου Ζαχαρία: «Οι Άγγλοι δεν κατάφεραν να πάρουν τα Εξάρχεια», συνέντευξη στο TVXS, 24/11/2009.

⁵⁸ Αύτ.

Ο ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΤΣΙΠΕΤΡΟΣ

Πώς να αμυνθείς;
Πώς θα μπείτε συνάδελφοι στα Εξάρχεια;
Πώς θα σαρώσετε την πόλη
με τόσα στενά δρομάκια που αφήσατε να θεριέψουν στα σπλάχνα της;
Πού είναι τα άρματα μάχης;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Η μπλε πολυκατοικία στην πλατεία Εξαρχείων. Προσπαθούσαν οι Εγγλέζοι να την καταλάβουν κι είχαν φέρει άρματα μάχης και χτύπαγαν την πολυκατοικία, τις κολόνες κι είχε πέσει το ένα πάτωμα πάνω στο άλλο. Κι εμείς ήμασταν μέσα και κρατάγαμε την πολυκατοικία, η οποία τελικά και δεν έπεσε. Δεν κατάφεραν να πάρουν τα Εξάρχεια οι Εγγλέζοι.»⁵⁹

Ο ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΤΣΙΠΕΤΡΟΣ

Η Αθήνα είναι άτιμη πόλη.
Κάνω έκκληση στην αστυνομία.
Καλό είναι να ακούτε και εμάς τους παλαιότερους.
Σε τι κατάσταση είναι σήμερα τα άρματα μάχης;
Έχουν να εμφανιστούν στους δρόμους της Αθήνας από το Νοέμβριο του '73,
από το λεγόμενο Πολυτεχνείο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Η ανταλλαγή μηνυμάτων ανάμεσα στο αρχηγείο των φοιτητών και τους Εγγλέζους γινόταν νύχτα στην οδό Θεμιστοκλέους. Άναβε ένας προβολέας, φώτιζε τη Θεμιστοκλέους και ένας άλλος προβολέας (δεν θυμάμαι ποιος δρόμος ήταν –Βαλτετσίου;– κάποιος κάθετος) και δημιουργούνταν ένα φωτεινός σταυρός. Σ' αυτό το σταυρό συναντιόντουσαν οι δύο αντιπροσωπείες, ανέβαιναν αυτοί τη Θεμιστοκλέους, κατεβαίναμε εμείς, δινόταν ο φάκελος, χαιρετιόμασταν στρατιωτικά, κάναμε μεταβολή, και στα δέκα-δεκαπέντε μέτρα σβήνανε οι προβολείς, άρχιζε το τουφεκίδι και έπρεπε να την κοπανήσουμε για να γλιτώσουμε. Το τελευταίο μήνυμα στον Σκόμπι το μετέφερα εγώ.»⁶⁰

Ο ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΤΣΙΠΕΤΡΟΣ

Ποιος φυλάει σήμερα τα σύνορά μας;
Ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη;
Φωνή βοώντος εν τη ερήμω...
Εγώ φυλάω τα σύνορα.
Εγώ αναλαμβάνω την ευθύνη.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Με την υποχώρηση του ΕΛΑΣ έφυγε κι ο λόχος απ' τα Εξάρχεια κι απ' την Αθήνα. Τράβηξε για τα βουνά. Πέρασε από Κυψέλη, Πατήσια, Αχαρνών, Μενίδι, φύγαμε τρέχοντας απ' το

⁵⁹ Αύτ.

⁶⁰ Αύτ.

Μενίδι γιατί μας είπαν [πως] έρχονται τα τεθωρακισμένα, τα εγγλέζικα. Φύγαμε τρεχάλα προς Πάρνηθα.»⁶¹

Ο ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΤΣΙΠΕΤΡΟΣ

«Αυτά και άλλα πολλά τραβήξαμε με τους κομμουνιστές το '44 και στην καταραμένη συνοικία του Ψυρρή.

Εγώ όμως ανέλαβα τις ευθύνες μου.

Είχα γράψει τότε στην αναφορά μου προς την υπηρεσία μου:

“Η δαιδαλώδης μορφή της παλαιάς αυτής συνοικίας μετά των πολυαρίθμων στενών οδών και παρόδων ευνοεί την εκεί παραμονή ισχυρών τμημάτων του εχθρού διότι η περιοχή δεν διευκολύνει την χρησιμοποίησιν αρμάτων μάχης.”»⁶²

«Εις την τρομοκρατίαν θα εφαρμοσθή δέκα φορές τρομοκρατία, εις τον όλεθρον δέκα φορές όλεθρος και εις την σφαγήν δέκα φορές σφαγή.

Και αυτό απορρέει από την διδασκαλία του Θεανθρώπου, ο οποίος edίδαξεν πώς να φερώμεθα εις εκείνους που έδωσαν την ψυχή τους στο Σατανά.»⁶³

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Τελειώσατε;

Εγώ σας ζήτησα να μιλήσουμε για την Κατοχή.

Εγώ δεν σας ζήτησα να μιλήσουμε για τα Δεκεμβριανά.

Δεν είναι το θέμα μας τα Δεκεμβριανά. Γιατί επανέρχεστε σ' αυτό το ζήτημα;

Τα Δεκεμβριανά σάς χωρίζουν.

Η Κατοχή σάς ενώνει.

Πείτε μου λοιπόν πώς τελειώνει εκείνη η ιστορία της Κατοχής;

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Με τις ευκαιρίες. Η ιστορία τελειώνει με τις ευκαιρίες. Μέσα στην Κατοχή άλλαξαν χέρια 350.000 ακίνητα. Πουλήθηκαν μέχρι και είκοσι φορές κάτω από την αξία τους. Ποιος τα πούλησε; Αυτοί που είχαν ανάγκη. Ποιος τα αγόρασε; Έλληνες.

Από ένα σπίτι αγόρασαν 40.000 Έλληνες.

Από δύο σπίτια αγόρασαν 10.000 Έλληνες.

Από τρία σπίτια αγόρασαν 5.000 Έλληνες.

Τέσσερα με δέκα σπίτια αγόρασαν 3.000 Έλληνες.

Έντεκα με είκοσι σπίτια αγόρασαν 1.500 Έλληνες.

Εικοσιένα με πενήντα σπίτια αγόρασαν 400 Έλληνες.

Πάνω από πενήντα σπίτια αγόρασαν 100 Έλληνες.⁶⁴

⁶¹ Αύτ.

⁶² Υπηρεσιακή έκθεση του υποστρατήγου Χαράλαμπου Κατσιμήτρου στις 27/12/1944, από το κείμενο του Δημήτρη Αναστασόπουλου, «Στους οργισμένους λαβυρίνθους της μητρόπολης», περ. *Έψιλον* (εφ. Κυριακάτικη *Ελευθεροτυπία*), 4/10/2009, σελ. 60.

⁶³ Από λόγο του Ναπολέοντα Ζέρβα, υπουργού Δημόσιας Τάξης 22/3/1947, στο: Κομνηνού Πυρομάγλου, *Ιστορία της Αντίστασης 1940-45*, τ. Α', σελ. 440.

Κάποιοι πέθαναν στην Κατοχή.
Κάποιοι πλούτισαν στην Κατοχή.
Δεν μπορώ να πω ονόματα γιατί είναι γνωστοί.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Θα τα πω εγώ. Πρέπει να πούμε ονόματα. Πρέπει να ματώσουμε.
Αλλιώς θα μας πάρουν με τις πέτρες.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Θα κάνεις αυτοκάθαρση; Θες ονόματα; Δεν τους ξέρεις;
Πέστα εσύ.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Ελάτε τώρα...

Ήρθε η ώρα να τελειώνουμε με τις ηθικολογίες.

Σταματήστε να μιλάτε.

Δεν καταλαβαίνω. Τι κάνετε τόση ώρα; Συσσωρεύετε πληροφορίες.

Σκαλίζετε την ιστορία για να αποδείξετε τις ιδέες σας.

Είδαμε πού οδήγησαν οι ιδεολογίες σας.

Πρέπει κάποτε να καταλάβετε ότι έτσι λειτουργεί η αγορά.

Ο καπιταλισμός έχει αποδείξει ότι παραμένει το σύστημα που προτιμούν οι περισσότεροι άνθρωποι όταν μπαίνουν στα πλαίσια που αυτός έχει ορίσει.

Πάρτε το παράδειγμα της Κίνας.

Το οικονομικό θαύμα της Κίνας οφείλεται στο γεγονός ότι και οι κομμουνιστές κατάλαβαν τους νόμους της αγοράς και την αξία του επιχειρηματικού κέρδους.

Εσείς ζείτε από την αγορά. Αν δεν κινηθεί η αγορά, πεθαίνουν όλα κι εσείς μαζί τους.

Αυτά είναι δεδομένα, δεν είναι; Είναι μέρος της ιστορίας.

Ο πόλεμος είναι μέρος της ιστορίας.

Η αδικία είναι μέρος της ιστορίας.

Εσάς, ο ρόλος σας στην ιστορία ποιος είναι;

Δεν πρέπει να μάθουμε να επιβιώνουμε;

Ε, ας το μάθουμε λοιπόν, γιατί δεν ξέρουμε να επιβιώνουμε.

Να αγοράζετε ακίνητα.

Η γη μένει.

Η γη μένει.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Τραγούδι: «Πάολα-Πωλίνα»

(Μουσική: Γεράσιμος Λαβράνος / Στίχοι: Ρ. Ζαλοκώστας / Ερμηνεία: Δημήτρης Μπαξεβανάκης)

«Τίποτα τίποτα δεν ξέρει τι χαρά μου έχει φέρει,
ξέρει τσα-τσα να χορεύει,
ναι, ναι, ναι!

⁶⁴ Τα στοιχεία έχουν αντληθεί από μεταπτυχιακή εργασία του Παναγιώτη Σάμιου: «Η Μαύρη Αγορά και οι ακίνητες περιουσίες που άλλαξαν χέρια κατά τη διάρκεια της Κατοχής (1941-1944)», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Φεβρουάριος 2010.

Κι ας μην πλέκει κι ας μη ράβει και ας μη μου μαγειρεύει,
τσα-τσα ξέρει να χορεύει,
για εμένα π' αγαπά.
Πάολα-Πωλίνα γλυκιά μου εσύ μπαμπίνα χορεύεις και θαυμάζω εσένα σαν κοιτάζω.
Πάολα-Πωλίνα γλυκιά μου εσύ μπαμπίνα χορεύεις και με αγαπάς!»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΝΕΑ ΑΘΗΝΑ

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Αγαπημένοι μου φίλοι, είναι εδώ για να μας μιλήσει για τη νέα Αθήνα ο Δήμαρχος Αθηναίων!

Ο ΘΙΑΣΟΣ

Α, δόξα τω Θεώ, δόξα τω Θεώ! Παναγία μου! Παναγία μου!

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ

Καλησπέρα. Είμαι ο Δήμαρχος. Παντοτινός.

Θα απαντήσω σε όλα:

Και πρώτα-πρώτα για το παρελθόν, γιατί ακούστηκαν πολλά εδώ.

Τώρα η ιστορία μπορεί να γραφτεί πια

κι αυτό πρέπει να ακουστεί.

Ασφαλώς τα γεγονότα των Δεκεμβριανών είναι μάθημα προς αποφυγή, ανεξάρτητα ποιοι τελικά φέρουν την ευθύνη.

Όταν εκλέχθηκα Δήμαρχος –χτες, σήμερα, πάντα–

«έδωσα έμφαση στην αναγκαιότητα της εθνικής συμφιλίωσης,

θεώρησα προτεραιότητα να ασχοληθώ με την εθνική συμφιλίωση

και το Δημοτικό Συμβούλιο ύστερα από πρότασή μου,

πήρε την απόφαση να στηθεί το “Γλυπτό της Εθνικής Συμφιλίωσης”

που τοποθετήθηκε στην πλατεία Κλαυθμώνος

και το οποίο συμβολίζει

έναν δεξιό

έναν κεντρώο

και έναν αριστερό

να αγκαλιάζονται.»⁶⁵

Όλα αυτά βέβαια ανήκουν στο παρελθόν, ας επιστρέψουμε στο μέλλον.

Θα απαντήσω σε όλα.

«Σήμερα, το μεγάλο πρόβλημα της καθαριότητας στην Αθήνα οφείλεται στην υπαίθρια διαβίωση μεγάλου αριθμού μεταναστών, στις παράνομες αγορές μικροπωλητών, στις καθημερινές πορείες στο κέντρο της πόλης –αυτοί οι καθημερινοί οι οποίοι κάνουν πορείες– και στην ανεξέλεγκτη αφισκοκόλληση των κομμάτων.»⁶⁶

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Δήμαρχε, έχεις ελέγξει τις μύγες;

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ

Βεβαίως, μύγες δεν υπάρχουν.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

⁶⁵ Μιλτιάδης Έβερτ: «Ας σκεφτούμε τι θα γινόταν αν επικρατούσαν», στο *Από τα Δεκεμβριανά στον Εμφύλιο*, περ. *Ιστορικά*, εφ. *Ελευθεροτυπία*, 8/12/2007, σελ. 55.

⁶⁶ Δήλωση του πρώην Δημάρχου Αθηναίων Νικήτα Κακλαμάνη, όπως δημοσιεύτηκε στην εφ. *Ελευθεροτυπία*, 21 Απριλίου (sic) 2010.

Οι μύγες, δήμαρχε, στους θαλάμους της Αθήνας
έχουν εξοντωθεί από το '60.
Με τους παράνομους μετανάστες τι θα κάνετε;

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ

Γνωρίζω το θέμα.
Για τους μετανάστες υπάρχουν ήδη άλλοι θάλαμοι
... ««««στρατόπεδα»»»»
σε όλη την Αθήνα.
Το θέμα ε-τε-λεί-ω-σε επί δικής μου δημαρχίας.
Προαυλίζονται,
σιτίζονται,
αφοδεύουν,
εισπνέουν,
εκπνέουν.

Θα σας πω τώρα για τις μύγες.
«Πριν παραλάβω εγώ η κατάσταση ήταν φρικτική. Και τότε, και πάντα πριν από μένα.
Σκεφτείτε άμα έφτυνε κανένας κάτω. Εδώ πέρα ακόμα και τώρα στην οδό Σταδίου οι
Αθηναίοι φτύνουν. Τότε όλοι φτύνανε κάτω. Και ένα φτύσιμο το οποίο ήτανε κάτω
δεν προλαβαίνατε να το δείτε διότι συνήθως μαύριζε από εκατοντάδες μύγες που
μαζευόντουσαν απάνω του.

Το θέμα της μύγας.

Ήταν τόσο τρομερό που είχα αναγκαστεί να μελετήσω τη φυσιολογία, την κοινωνική ζωή
και την ψυχολογία της μύγας. Θυμάμαι τότε ότι υπήρχε η ΕΜΕΛ και υπήρχε και η ΟΥΝΡΑ
και είχα κατορθώσει να προμηθευτώ από την ΟΥΝΡΑ κάτι –οβίδες τις λέγαμε, οι
παλαιότεροι θα τις θυμούνται– οβίδες ΝΤΙ ΝΤΙ ΤΙ τις οποίες τις βάζαμε στους θαλάμους της
Αθήνας και βγάζανε ΝΤΙ ΝΤΙ ΤΙ και σκοτωνόντουσαν οι μύγες. Την άλλη μέρα πάλι μύγες
και βάζαμε οβίδες, πέθαιναν αλλά ξαναεμφανίζονταν. Έπρεπε λοιπόν κάτι να γίνει. Και τότε
με δική μου πρωτοβουλία αποφάσισα να διαβάσω. Μελέτησα και έμαθα ότι οι μύγες δεν
απομακρύνονται από το μέρος που γεννιούνται περισσότερο από 36 μέτρα. Λοιπόν, όταν
είδα ότι η Αθήνα είχε τέτοιο κακό από μύγες με δική μου πρωτοβουλία άρχισα να
υπολογίζω πού είναι τα 36 μέτρα από την πηγή.

Πού είναι το κέντρο της μύγας.

Πουθενά!

Οπότε στο τέλος κατάλαβα ότι προέρχονταν από τα απόκρυφα σημεία της πόλης. Εκεί πέρα
που μαζεύανε αφενός μεν τα απορρίμματα αφετέρου δε εκείνη την εποχή και τη
μεταγενέστερη εποχή είχαμε για αρκετά χρόνια»⁶⁷ στην πλατεία Ομονοίας πίσω από το
Δημαρχείο «έναν λαχανόκηπο ο οποίος κυρίως ετρέφετο από τα περιττώματα»⁶⁸ των
αλλοδαπών, των αστέγων, και των μεταναστών της περιοχής της Ομονοίας, «τα οποία τα
ανακατεύαμε με νερό και κυκλοφορούσαν. Ήτανε τρομακτική πηγή μύγας. Βέβαια, πρέπει
να πω ότι με δική μου πρωτοβουλία είχαμε φτιάξει κάποτε στο λαχανόκηπό μας και τη
μεγαλύτερη αγκινάρα των Αθηνών. Ήμασταν περήφανοι για το λαχανόκηπο, ήταν πολύ
ωραίος... ήταν ένα όνειρο... μας άρεσε ο λαχανόκηπός μας, τον αγαπούσαμε. αλλά
οπωσδήποτε είχαμε και πολλές μύγες.»⁶⁹

Δεν υπήρχαν ακόμη οι στρατιές των μεταναστών.

⁶⁷ Σε όλο το μονόλογο του Δημάρχου, τα εντός εισαγωγικών αποσπάσματα βασίζονται σε αφήγηση
ψυχιάτρου όπως καταγράφεται στο: Μαρία Φαφαλιού, ό.π., σελ. 182.

⁶⁸ Αύτ.

⁶⁹ Αύτ.

Δεν είχε έρθει ακόμα αυτό το λεφούσι.
Εμείς σωματικά ήμασταν καθαροί. Δεν είχε πέσει ακόμα ο λοιμός.
«Όταν ανακάλυψα αυτό, με δική μου πρωτοβουλία λέω:
Όχι!
Θα πάνε 36 μέτρα παραπέρα τα περιττώματα.»⁷⁰

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

Δήμαρχε, εδώ είμαστε καλά;

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ

...Όχι!
Θα πάνε 36 μέτρα παραπέρα οι άστεγοι, οι ταραξίες και οι μετανάστες.
Στο σημείο αυτό βοήθησαν και οι πολίτες της Αθήνας. Κυρίως οι κάτοικοι και οι κυρίες της περιοχής του Αγίου Παντελεήμονα και χιλιάδες νέες και νέοι γυμνασμένοι άνεργοι οι οποίοι κατετάγησαν στο αστυνομικό σώμα.
Φτιάξαμε όλοι μαζί ένα φράχτη.
ο ένας δίπλα στον άλλο
χέρι-χέρι.
Κατασκευάσαμε το φράχτη της απόστασης.
Δημιουργήθηκε δηλαδή μια απόσταση.
Η Αθήνα καθάρισε.
«Είχαμε βέβαια και το ΝΤΙ ΝΤΙ ΤΙ
κι έτσι σωθήκαμε.»⁷¹

ΟΛΟΣ Ο ΘΙΑΣΟΣ

*Τραγούδι: «Κι όπως θα παίρνω τις στροφές»
(Μουσική: Βασίλης Τερλέγκας / Στίχοι: Σωτήρης Κόρδας / Ερμηνεία: Βασίλης Τερλέγκας)*

«Θέλω απόψε να χορέψω δυο στροφές χορό αντρίκιο.
Το άδικο που έχεις πώς ν' αντέξω αφού εγώ, εγώ έχω το δίκιο.
Κι όπως θα παίρνω τις στροφές εσύ αν θέλεις κοίταζέ με.
Τα μάτια σου δυο μαχαιριές κι εκεί επάνω στο χορό αποτελείωσέ με.
Θέλω μπροστά σου να χορέψω δυο στροφές χορό θανάτου.
Ακόμα δεν μπορώ να το πιστέψω πως είσαι τώρα πια δικιά του.
Κι όπως θα παίρνω τις στροφές εσύ αν θέλεις κοίταζέ με.
Τα μάτια σου δυο μαχαιριές κι εκεί επάνω στο χορό αποτελείωσε με.»

⁷⁰ Αύτ.

⁷¹ Αύτ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Είμαι ο πρωθυπουργός.
Ιατρός.
Παντοτινός.
Θέλω να σας πω κάτι. Θα σας το πω.
Θέλω να σας πω ότι
έχουμε παραχωρήσει μέρος της εθνικής μας κυριαρχίας.⁷²

Η ΜΥΡΤΙΣ

Τι είπες;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Είπα ότι
έχουμε παραχωρήσει μέρος της εθνικής μας κυριαρχίας.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

Κυρίες και κύριοι,
«ο Ανδρέας Παπανδρέου
εξερράγη
στα χέρια του γιου του.»⁷³
Η βραδιά πλησιάζει στο τέλος της.
Αγαπητοί φίλοι,
ιδού η στιγμή των αποκαλύψεων.
Ας ξεκινήσουμε από τα λεξικά:
Συνιστώ ψυχραιμία.
Μπορείτε να ξεφύγετε απ' όλα αυτά.
Οι πύλες της Αθήνας είναι πάντα ανοιχτές
για όσους επιθυμούν να την εγκαταλείψουν.
Τώρα πια, γιατί να μη σας πω το όνομά μου;
Ονομάζομαι Μιχάλης
Χριστοφοράκος.
Υπεύθυνος της Ζήμενς στην Ελλάδα για χρόνια.
«Κράτος είναι το κόμμα που κυβερνάει και γι' αυτό το εξαγοράζαμε.»⁷⁴
Η Δημοκρατία είναι ένα σύστημα που τελείωσε οριστικά.
Οι πολιτικοί δεν σας εκφράζουν.
Εμείς χρηματοδοτούμε ανεξάρτητα κινήματα πολιτών
που θα πάρουν όλη τη δύναμη στα χέρια τους. Χρηματοδοτούμε το θυμό σας.
Αν οι εκλογές μπορούσαν να αλλάξουν κάτι θα ήταν παράνομες,
έλεγαν κάποτε οι αναρχικοί.

⁷² Πρβλ. τη φράση του Γιώργου Παπανδρέου, μετά την υπαγωγή της Ελλάδας στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Στήριξης και το ΔΝΤ: «Έτσι όπως χειριστήκαμε τα οικονομικά μας αφαιρέσαμε ένα κομμάτι της εθνικής κυριαρχίας μας», εφ. *Τα Νέα*, 12/2/2010 (στήλη: Ριπές).

⁷³ Στάθης, εφ. *Ελευθεροτυπία* (στήλη: Ναυτίλος), 24/4/2010.

⁷⁴ Απόσπασμα από κατάθεση του Μιχάλη Χριστοφοράκου στις δικαστικές αρχές της Γερμανίας, όπως δημοσιεύεται στο ρεπορτάζ της Αριστεάς Μπουγάτσου, εφ. *Ελευθεροτυπία*, 25/5/2010.

Τώρα το ίδιο πράγμα το λέτε εσείς. Ωριμάσατε.
Έχετε δίκιο να είστε θυμωμένοι.
Η πολιτική είναι ένας άχρηστος μεσάζων
ανάμεσα σ' εσάς και σ' εμένα. Το ίδιο και οι εκλογές.
Τώρα που σας μιλώ είμαι ήδη μακριά σας.
Έχω λυτρωθεί.
Έφυγα αηδιασμένος απ' αυτή την πόλη.
Τώρα ζω
μακριά από την Αθήνα,
σε πόλεις της Γερμανίας
γεμάτες πάρκα,
δέντρα,
χώρους αναψυχής,
παιδότοπους.
Εδώ η ομορφιά είναι παντού.
Είναι γύρω μας και μπαίνει και μέσα μας.
Την παράστασή σας τη χαρίζω!
Χορηγία!!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

«Έχουν μια μανία οι Αθηναίοι να αναζητούν τις ρίζες τους. Να τις κόβουν. Και να τις δείχνουν. Αυτό αποδεικνύεται από την επιμονή τους να χτίζουν μουσεία και από την απόλαυση που αισθάνονται με την ιδέα ότι είναι απόγονοι μαθηματικών και φιλοσόφων. Γι' αυτό γοητεύονται με τις εκσκαφές, συγκινούνται μέχρι δακρύων με την ανακάλυψη κάθε υπόγειου διαδρόμου, αποχετευτικού σωλήνα και στοάς, νεκρόπολης του παρελθόντος και του παρόντος. Δεν κοιτάζουν πια έξω και πάνω αλλά μέσα και κάτω. Σε εργαστήρια και θαλάμους ανατέμνουνε και παρατηρούνε ποντίκια. Σα να κοιτάζονται σε καθρέφτη. Στο χωριό, τα παιδιά μας τρελαίνονται να κυνηγάνε ποντίκια. Κι αντιπαθούν τα ξαδέρφια της Αθήνας. Τι έχει να πει ένα παιδί του χωριού με το άλλο που εκτρέφει τους αρουραίους στο σπίτι του, που τους κοιμίζει στο πλάι του και που οι κηδεμόνες του εγκρίνουν αυτή τη διαστροφή; Τίποτα απολύτως. Οι γονείς και παιδιά τους ισχυρίζονται ότι τα τρωκτικά τους είναι αθώα κι ακίνδυνα, ότι είναι άσπρα σαν άγγελοι. Όμως γιατί τα μάτια τους είναι κόκκινα; Γιατί τα μάτια τους είναι κόκκινα;»⁷⁵

Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΑΛΛΟΤΙΝΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Είμαι ο εθνάρχης.
Σας κληροδοτώ τη νέα Αθήνα και αποχωρώ.
«Υπήρξα και εις τον ιδιωτικόν και εις τον δημόσιον βίον μου αυστηρός. Και δεν έχω λόγους να φοβούμαι καμμίαν κριτικήν και κανέναν έλεγχον. Δύνασθε, εάν θέλετε, να με υβρίζετε. Δύνασθε να με συκοφαντήτε. Δύνασθε, εάν θέλετε, να με θανατώσητε. Αλλά δεν δύνασθε να με βλάψετε. Και δεν δύνασθε να με βλάψετε, διότι δεν δύνασθε να θίξετε την τιμήν μου. Αυτήν θα την προστατεύση ο ελληνικός λαός, εν όσω ζω, και οι ιστορικοί του μέλλοντος μετά το θάνατό μου.»⁷⁶

Αποχωρεί.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

⁷⁵ Γιώργος Βασιλάκος, *Υπαίθριοι στοχασμοί και φαινόμενα*, ό.π., σσ. 85-87.

⁷⁶ Από το «Αρχείο Κωνσταντίνου Καραμανλή», τ. 4, σελ. 470.

Φίλες και φίλοι.
Είμαι ο πρωθυπουργός.
Ιατρός.
Παντοτινός.
Θέλω να σας αποχαιρετήσω.
Θα πάω διακοπές.
Δεν μπορώ να μείνω άλλο εδώ.
Η Αθήνα μας ασχήμυνε.
Γεια σας.
Κυβερνώ μια διεφθαρμένη χώρα.

Αποχωρεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΤΟ ΤΕΛΟΣ

ΜΙΑ ΦΩΝΗ

Κατάθεση του Μιχάλη Χριστοφοράκου στην εισαγγελέα Μπάουμλερ Χοσλ, στις 6 Ιουλίου 2009.

Ο ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣ

«Θέλω να σας εξηγήσω πώς λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια το λεγόμενο σύστημα άσκησης επιρροής σε σχέση με τις χορηγίες στα κόμματα στην Ελλάδα. [...] Τα κόμματα διαθέτουν [διέθεταν] τους μηχανισμούς και γνωρίζουν [γνώριζαν] πού και ποιος μοχλός θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί κάθε φορά. [...] Το κόμμα ξέρει με ποιον τρόπο [πώς] ασκείται η επιρροή στις αποφάσεις. [...] Οι υπάλληλοι γνωρίζουν ακριβώς τι απόφαση πρέπει να πάρουν όταν τους τηλεφωνήσουν πολιτικοί του κόμματος και υπουργοί. Αν δεν συμπεριφερθούν, όπως θέλουν οι πολιτικοί, η καριέρα τους οδηγείται γρήγορα σε αδιέξοδο. [...] Τα κόμματα ζητούσαν συνεχώς χρήματα μέχρι και το 2007, κάτι που προσωπικά έβρισκα απίστευτο, καθώς το διάστημα αυτό το σκάνδαλο διαφθοράς στη Ζήμενς ήταν ήδη ένα τεράστιο σκάνδαλο στην Ελλάδα.»⁷⁷
Άλλο κάτι δεν έχω να πω. Δεν έχω κάτι να πω.
Αουφβίντερζεν.
Δεν θα σας νοσταλγήσω.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΘΟΣ ΡΟΥΧΑ

«Να τον σκοτώσετε και να τον ταριχεύσετε για να γλιτώσετε. Η φωτιά τη σβήσανε κιόλας βρε μπαρμπαμαλάκα. Έχει φωτιά στα στήθια ο Αττίλιο Ντάου, τ' ακούς; Τα λαλούμενά τους τα κάνουν φωναχτά.»⁷⁸
«Άμα δεν πιστεύεις να με σκοτώσεις ρε αρχαίε! Μετά την απελευθέρωση της Αθήνας με πιάσανε και με κλείσανε στο Δρομοκαϊτείο. Γιατί έγραψα ένα μανιφέστο. Στην Κατοχή, στο αντάρτικο. Για την εξαθλίωση την οποία είχαν δημιουργήσει τότε στη σεξουαλική κινητοποίηση του λαού. Ότι είναι όλεθρος στη συνείδηση της ανθρωπότητας να δημιουργηθεί σεξουαλική παρέμβαση του στρατού στη συνείδηση του λαού. Εγώ ήμουν αρχηγός, πρόεδρος, πρώτος και προεξάρχοντας. Δεν μπορώ να σας πω με ποιους άλλους ήμουν στο αντάρτικο. Δεν θυμάμαι, δεν θυμάμαι. Δεν λέγονται αυτά. Δεν λέγονται γιατί έχουμε κατοχή γερμανική ακόμα, δεν είμαστε ελεύθερο κράτος. Ψέματα θα πούμε; Δεν ξέρουμε πως μας κυβερνάνε οι Γερμανοαμερικάνοι-ρώσοι στην Ελλάδα; Και σ' όλο τον κόσμο; Δεν λέγονται αυτά. Δεν λέγονται. Γιατί δεν είναι ελεύθερο κράτος η Ελλάδα για να λέγονται. Χριστός ο άγιος. Όλη η κακομοιριά, πάνω το δολάριο, κάτω το ευρώ, πάνω-κάτω το δηνάριο και υποφέρουν οι λαοί. Χριστός ο Θεός. Όλα τα μπανιστήρια νεκρά. Αιμομίκτες. Ολετήρες! Αν δεν το πράξουν αυτό θα επέλθει και τρίτος όπως γράφει η Αποκάλυψη.

⁷⁷ Απόσπασμα από την κατάθεση του Μιχάλη Χριστοφοράκου στην εισαγγελέα Μπάουμλερ Χοσλ στις 6 Ιουλίου 2009, όπως δημοσιεύεται στο σχετικό ρεπορτάζ της Αριστεάς Μπουγάτσου, εφ. *Ελευθεροτυπία*, 25/5/2010.

⁷⁸ Λευτέρης Ξανθόπουλος: «Κατόψεις και όψεις πόλεως των Αθηνών», περ. *Η Λέξη*, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2001 (Αφιέρωμα στην Αθήνα), σελ. 653.

Αγαθάγγελος. Καινή Διαθήκη. Και η Ελλάδα θα λάμψει σαν άστρο, σαν λαμπάδα. Κεφαλληνίας και Επτανήσου, στην Κυψέλη, Αθηνών. Εύχομαι να το δουν κι άλλοι. Έχω δει το Άλφα και το Ωμέγα, αρχή και τέλος. Ιησούς Χριστός νικά. Για τα παιδιά από Άνω Πατήσια και Πολύγωνο έστειλα τέλεξες και φάξες Αμερική, Ρωσία, Κίνα και πήγα του Δημάρχου, λέω “να κάνετε εκδηλώσεις Δήμαρχε”, γιατί λαός ενωμένος, εχθρός ηττημένος. Αγαπάτε αλλήλους. Τα έμαθα δωρεάν και τα λέω δωρεάν. Άγιε Ανάργυρε! Δήμαρχε!»⁷⁹

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Τραγούδι: «Ήρθες αγάπη μου»

(Μουσική: Γιάννης Σπανός / Στίχοι: Γιώργος Παπαστεφάνου / Ερμηνεία: Σούλα Μπιρμπίλη)

«Στο δρόμο κάτω απ’ τις μηλιές παίζουν στους ίσκιους οι φωτιές και τα νερά στις φυλλωσιές.

Στη μαγεμένη αμμουδιά ένα καράβι του νοτιά κέντησε απόψε μια καρδιά.

Ήρθες αγάπη μου παλιά σ’ έφεραν γλάροι στη στεριά κι ηύραν οι πέτρες τη μιλιά.

Ήρθες αγάπη μου καλή στον ουρανό χρυσοπηγή κι ο ήλιος στην ανατολή.

Τώρα δικά μας τα φτερά στην ανθισμένη γειτονιά πετούν τραγούδια και πουλιά.

Στο λόφο πέρα στις πλαγιές οι κρίνοι κι οι τριανταφυλλιές κάνουν για σένα προσευχές.

Ήρθες αγάπη μου παλιά σ’ έφεραν γλάροι στη στεριά κι ηύραν οι πέτρες τη μιλιά.

Ήρθες αγάπη μου καλή στον ουρανό χρυσοπηγή κι ο ήλιος στην ανατολή.»

Η ΜΥΡΤΙΣ

Είναι λίγο αργά πια.

Τελείωσε.

Ελάτε...

Ο θίασος μαζεύεται μπροστά στη σόμπα.

«Ομορφιά.

Ομορφιά είμαι εγώ.

Εγώ είμαι η ομορφιά.

Ελευθερία.

Ελευθερία είμαι εγώ.

Εγώ είμαι η ελευθερία.

Αγάπη.

Αγάπη είμαι εγώ.

Εγώ είμαι η αγάπη.»⁸⁰

«Δεν είναι ότι μας έλειπε ο χώρος...

...αλλά μαζευτήκαμε κοντά κοντά,

σα να μας ήταν ανάγκη να αναπνέουμε τον αέρα που ήταν στο ίδιο τμήμα του δωματίου

και από τον αόριστο φόβο μήπως αν απομακρυνόμασταν ο ένας από τον άλλον

έσπαζε ανάμεσά μας η συνοχή.

Δίπλα έκαιγε μια μικρή φωτιά. Πόσον καιρό είχαμε να κοιταχτούμε;

Κάτι κόσμοι, ο ένας έτσι, ο άλλος αλλιώς.

Μιλούσαμε και αναπνέαμε άνετα

σα να είμαστε σε ανθώνα.

⁷⁹ Σύνθεση από κείμενα ασθενών του Δρομοκαΐτειου, στο Μαρία Φαφαλιού, *ό.π.*, σσ. 167, 168 και 170.

⁸⁰ Από το θεατρικό έργο του σύγχρονου Ρώσου δραματουργού Ιβάν Βιριπάεφ *Τα όνειρα* (μτφρ. Νικολέττα Φριντζήλα), ανέκδοτο.

Γιατί δεν είναι ο χώρος που κάνει εύκολη την αναπνοή αλλά τα μόρια,
οι ήχοι, οι διαθέσεις που υπάρχουν στην ατμόσφαιρά του.
Σωπαίναμε κιόλας –πώς να πω αυτό με τα σύρματα–
είχαν σημειωθεί στο κενό κάτι λεπτότατα σύρματα,
που διαβίβαζαν τη σκέψη από τον έναν στον άλλο. Κάποιος είπε:
Απόψε έχουμε γιορτή. Μη μου πείτε να φύγω από δω.
Σας λέω ασήμαντα πράγματα που για μας είχαν σημασία.
Κι όπως καθόμασταν, πλησιάσαμε, στένεψε κι άλλο ο κύκλος.

Μουσική

Τι ήταν να πούμε; Τι ήταν να κάνουμε; Τίποτα. Να ξεκουραστούμε.
Στραφήκαμε προς τη φωτιά. Κρυώναμε; Μείναμε σιωπηλοί.
‘Ηθελα να σας πω, πως πέρασε εκείνη η ανοιξιάτικη βραδιά.»⁸¹

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Εγώ είμαι ξένη. Πριν έρθω εδώ ήξερα πολλά πράγματα για την Αθήνα.
Στο σχολείο είχα μάθει για την ιστορία της.
Όταν μπήκα για πρώτη φορά στην πόλη από την οδό Αχιλλέως
ένας καπνός χώθηκε στο λαιμό μου
κι ένας δυνατός ήλιος με αγκάλιασε σφιχτά.
Κάποιοι κοιμόντουσαν ιδρωμένοι στα πεζοδρόμια.
Σκεφτόμουν πώς θα ήταν αν είχα γεννηθεί εδώ. Αν είχα μεγαλώσει εδώ.
Ίσως, κάποτε, ξαναέρθω στην Αθήνα.
Το απόγευμα ανέβηκα στο Λυκαβηττό. Είδα την Αθήνα από ψηλά.
Η ζέστη ήταν τρομερή.
Όταν κάνει ζέστη στην Ελλάδα, στην Αθήνα έχει περισσότερη ζέστη
γιατί δεν υπάρχουν δέντρα
και το τσιμέντο στέλνει ζέστη στο απέναντι τσιμέντο.
Κι ύστερα πείνασα. Αγόρασα ένα σουβλάκι στην οδό Μητροπόλεως.
Όσο έτρωγα σκέφτηκα ότι κάποιος θα μπορούσε να με πλησιάσει,
κάποιος να με κοιτάξει.
Και τότε συνειδητοποίησα ότι αυτό είναι αδύνατο
γιατί στην Αθήνα οι άνθρωποι δεν φαίνονται.
Τότε σταμάτησα να τρώω. Σταμάτησα να αναπνέω
γιατί κατάλαβα:
αυτό συμβαίνει στον πόλεμο.
Οι νέοι έφευγαν για τον πόλεμο.
Οι γέροι είχαν αποφασίσει να τους θυσιάσουν.
Δεν μπορούσα όμως να καταλάβω το λόγο.

Ξεκινά να φύγει. Σταματά.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

Κάποιες μέρες όμως έχει ένα φως η Αθήνα... τόσο ωραίο...

ΤΕΛΟΣ

⁸¹ Ειρήνη η Αθηναία, «Άνθρωποι του ονείρου», από την *Τελευταία Άνοιξη*, Αθήνα: 1953.